

ЛИПЕНЬ-
СЕРПЕНЬ
2018
№ 4 (142)

Шеф-редактор

С. О. Павленко

Головний редактор

В. О. Дятлов

Заст. головного редактора

О. Б. Коваленко

Редакційна колегія

В. О. Дятлов

М. К. Бойко

О. Г. Самоїленко

А. М. Боровик

Г. В. Боряк

Є. М. Луняк

О. Б. Коваленко

О. О. Маврин

О. П. Моця

Ю. А. Мицик

А. М. Остряк

С. О. Павленко

В. М. Половець

Г. В. Палакін

С. М. Свистович

Т. В. Чухліб

К. М. Ячменіхін

Редакційна рада

І. М. Аліфіренко

О. Я. Гранін

Г. Ю. Івакін

С. Л. Лаєвський

Д. М. Лозовий

В. В. Мельничук

П. М. Мовчан

М. О. Носко

Н. Б. Реброва

І. М. Ситий

Ю. О. Соболь

О. П. Реєнт

В. Ф. Чепурний

Випусковий редактор

О. В. Ткаченко

Журнал видається за
фінансової підтримки
Чернігівської
облдержадміністрації.

Засновники –
Чернігівський національний
педагогічний університет
імені Т. Г. Шевченка,
Всеукраїнське товариство
«Просвіта» ім. Тараса
Шевченка,
Інститут української
археографії та джерело-
знавства
ім. М. С. Грушевського
НАН України.

Рекомендовано до друку
Вченою радою Чернігівського
національного педагогічного
університету імені
Т. Г. Шевченка (протокол
№ 12 від 27 червня 2018 р.)

СІВЕРЯНСЬКИЙ ЛІТОПИС

Всеукраїнський науковий журнал

ЗМІСТ

У ГЛИБ ВІКІВ

- Пилипчук Я., Бабенко О.** Чернігово-Сіверська земля
та татари (литовський період) 3
- Тимів І.** Битва під Журавном 1676 р. 15

ІСТОРІЯ МІСТ І СІЛ

- Сергєєв С.** Стан колишнього будинку чернігівського
архієпископа на поч. ХІХ ст. 30
- Доценко А.** Будинок полкової канцелярії в першій половині
ХХ ст., або Страсті за чернігівським архівом. 36
- Рига Д.** Руйнування споруди колишнього благородного
пансіону Чернігівської класичної чоловічої гімназії в роки
Другої світової війни. 53

ЦЕРКОВНА СТАРОВИНА

- Панько С.** Забуті сторінки історії: Козелецький Троїцький
чоловічий монастир. 58

МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

- Мицик Ю., Тарасенко І.** З нових документів до історії
Сіверщини (ХVІІ-ХVІІІ ст.) (частина 11) 63
- Донесення Францишка Грабі, резидента-представника
великого коронного гетьмана Речі Посполитої Адама
Сенявського при дворі гетьмана Івана Мазепи,
до свого патрона (переклад та вступний коментар
О. Циганок) 94
- Листи капітана Джеймса Джефферіса із шведської армії
до міністра в Уайтхолл (1708 р.)
(Переклад з англійської і коментар **О. Герасимчука**) 107

РОЗВІДКИ

- Казіміров Д.** До питання про формування міської міліції
в Чернігові навесні 1917 р. 126
- Студьонова Л.** Їм не поставили пам'ятників,
про них навіть мало хто знає 134
- Половець В.** Династія качанівських благодійників 142
- Походяща О.** Портрети гетьмана Івана Мазепи
з родинної колекції Бутовичів 150
- Синельник І.** Акція «Ніч у музеї» як зразок ефективної
комунікації з відвідувачами (на прикладі Чернігівського
історичного музею імені В.В. Тарновського) 154

ДОСЛІДНИЦЬКІ НОТАТКИ

- Пиріг П., Конопля Ю.** Доля вчителя
Стефана Поповиченка 159

РЕЦЕНЗІЇ. ОГЛЯДИ. АНОТАЦІЇ

- Павленко С. О.** Довженко: «Ви хочете сказати,
що я брехав?» 166

МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

УДК 94 (477)

*о. Юрій Мицик,
Інна Тарасенко*

З НОВИХ ДОКУМЕНТІВ ДО ІСТОРІЇ СІВЕРЩИНИ (XVII-XVIII ст.) (частина 11)

У публікації представлені документи гетьманів І. Самойловича, І. Скоропадського та інших старшин.

Ключові слова: *універсал, лист, гетьман, монастир.*

Тут ми продовжуємо вводити до наукового обігу документацію, яка стосується Сіверщини (про наші пошуки в архівосховищах і необхідність публікації документів з історії Сіверщини вже говорилось у попередніх частинах даної статті).

Усього у цій частині статті наводяться тексти 50 документів, у т. ч. один у вигляді регесту (№ 46). Тут явно переважають документи, що стосуються Стародубщини. Це етнічна українська земля, яка зокрема входила до складу Стародубського полку Гетьманщини і до Української Народної Республіки. Після поразки українських визвольних змагань 1917-1921 рр. Стародубщина була приєднана безпосередньо до Росії (у складі Брянської області), а її населення зазнало на собі всіх «прелестей» обмосковлення. Кремль проводить політику нищення історичної пам'яті українців. Через це історією Стародубщини українським історикам в СРСР не можна було займатися, а російські якщо й писали, то замовчували належність цього регіону до України. Лише в самостійній Українській державі потроху починають його досліджувати. Чи варто говорити про велике значення публікацій документів історії Стародубщини?

Усі без винятку наведені джерела зберігаються в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (далі – ІР НБУВ).

Серед документів цієї частини нашої статті необхідно знову виділити ті, котрі доповнюють «Український Дипломатарій XVI-XVIII ст.», тобто документи гетьманів, полковників, взагалі старшини. Тут представлені документи гетьманів Івана Самойловича (3 універсали і листи, в т. ч. один виданий Самойловичем ще як генеральним суддею) і насамперед Івана Скоропадського (14), Генеральної військової канцелярії (далі – ГВК) (2), генерального судді Михайла Вуяхевича (2), генерального хорунжого Івана Ломиковського (1), полковників: стародубських полковників Андрія Семеновича (наказний), Михайла Мархоленка (Мархоленка) (2), Григорія Самойловича (гетьманіча), Тимофія (1) та Лук'яна Жоравок (2).

Відкриває дану публікацію універсал 1655 р., виданий наказним стародубським Андрієм Семеновичем, яким затверджувалася купча. Важливо те, що ім'я цього Семеновича вперше згадується тут як наказного полковника, і те, що в якості повноправного стародубського полковника названо Тимофія Оникієнка. Досі вважалося, останній був повноправним полковником у червні 1654 р., уже в травні 1655 р.

© **о. Мицик Юрій Андрійович** – доктор історичних наук (м. Київ);

© **Тарасенко Інна Юрївна** – кандидат історичних наук (м. Київ).

– наказним [1]. Уперше тут згадано й ім'я осавула Ярмоли Кизиченка. Наступним документом такого роду є лист-наказ 1669 р. стародубського полковника Михайла Мархаленка (Мархоленка) до шептаківського сотника Юрія Бунака (№ 3). Імені сотника тут немає. Однак копія 19 ст. листа додана до справи про дворянство Юрія Бунака, котрий був шептаківським сотником у 1672 р. Цей лист дозволяє продовжити його каденцію як мінімум на три роки. Сам же Мархаленко вперше тут з'являється в якості наказного стародубського полковника. Купча 1676 р. (№ 5) дозволяє продовжити на рік його каденцію вже як повноправного полковника. Купча стосується продажу Фирсом Петровичем, жителем села Курковичі (це село знаходиться на південь від Стародуба майже на сучасному кордоні з Україною) землі Григорию Ломаченку. Ще одна купча 1681 р. (№ 9) дозволяє продовжити на рік третю каденцію Мархаленка на сотницькому уряді.

У листі Самойловича до охочекомонного полковника Іллі Новицького від 31 (21).07. 1676 р. (№ 6) висловлюється занепокоєння діями стародубського полковника Рославця. Тут же подана коротка інструкція щодо дій полку Новицького, який знаходився на квартирах на Стародубщині: козаки мали збиратися нижче Новгород-Сіверського, а потім іти через Сосницю до переправи через Десну в Макошині і там з'єднатися з тими частинами, котрі стоять на квартирах у Чернігівському полку. У наступному листі до Іллі Новицького від 24 (14).11. 1676 р. (№ 7) гетьман знову писав про Нехаївку (маєтність Новицького) і про скарги тамтешніх козаків і селян на несправедливе вимагання стації челяддю Новицького і вимагав припинити ці дії. Привілеєм гетьманича Семена Самойловича у 1683 р. надавалося село Артюшково стародубському сотнику Михайлу Мархаленку (№ 11). Це село нині знаходиться в межах Стародубського р-ну Брянської області у 22 км від Стародуба і 20 км від Погара (не плутати з Артюшковим, що в Курській обл.–**Авт.**). Два листи 1689 р. генерального судді Михайла Вуяхевича стосуються с. Березної (№№ 14-15). У них ішла мова про вбивство Палажкою Грицихою Плющенко служниці Катерини Батюти, жительки с. Миколаївки (суч. Борзнянського р-ну). До цих листів прилягає документ № 16 – судова справа про це вбивство. Лист 1689 р. генерального хорунжого Івана Ломиковського до охочекомонного полковника Іллі Новицького (№ 17) містить звістку про московських купців у Батурині, які підтвердили виїзд з Москви гетьмана Івана Мазепи.

Велика група універсалів і листів гетьмана Івана Скоропадського (№№ 22-25, 30-32, 37-38, 41-45) стосується Стародубського полку, Новгород-Сіверської і Шептаківської сотень Стародубського полку та Шаповалівської сотні Ніжинського полку. Відзначимо, що в одному з універсалів-привілеїв, даних удові шаповалівського сотника Андрія Небаби (вірогідно родича знаменитого полковника Мартина Небаби) Феодосії (№ 25, 30, 43, 44) говориться, що та «показувала... універсал антецессора нашого бившого гетмана на отбирание части войсковой розмірових приходов в млині ...на реці Борзні, на греблі в селці Кунашовці» (№ 25). Такого універсалу гетьмана Мазепи поки що не виявлено, але в його існуванні не доводиться сумніватися. В універсалі Скоропадського 1720 р. згадується веркіївський сотник Павло Афтанасійович (№ 44). Це оригінальна звістка. Досі було відомо тільки про Самійла Афанасієва, який сотникував у 1692-1709 рр., а в 1725 р. значиться як наказний сотник. Між 1709 і 1721 рр. невідомо хто займав дану посаду. Цей універсал дозволяє хоча б частково заповнити прогалину в джерелах. В універсалі Скоропадського 1716 р. хорунжому Стефану Якимовичу (№ 38) говориться про універсал Мазепи. Дійсно, такий універсал існував і був уже опублікований [2]. Слід відзначити, що тут знаходимо яскравий приклад зміни патронімічних прізвищ українцями XVII-XVIII ст.: батьком Стефана Якимовича був Яким Семенович! Тут же знаходимо додаткові свідчення про спорідненість Якимовичів-Семеновичів з Кожуховськими. Якщо у згаданому універсалі Мазепи Григорій Кожуховський (топальський сотник) названий швагром Семеновича, то тут Григорій Кожуховський названий дядьком Якимовича. Додамо, що цей Григорій Кожуховський мав й інше прізвище – прозвисько Ференсбах, що начебто свідчить про його належність до відомого польського шляхетського роду (№ 13). Примітка до

листа зроблена копією XIX ст. свідчить, що він загинув під Казикерменом у 1695 р. Є ще коротенький документ 1693 р. (№ 18) – порука Г. Кожуховського за якогось Грязного, що заборгував комусь гроші.

Ще одна цікава деталь. Універсал Скоропадського 1716 р. (№ 41) свідчить, що священник Свято-Микільського храму в Володьковій Дівиці о. Василь Кожуховський був родичем митрополита Стефана Яворського, і саме тому гетьман видав оборонний універсал на його млин. Документ № 50 – лист 1729 р. о. Василя до гетьмана Данила Апостола уточнює ступінь споріднення з митрополитом цього священника: «когда я понял за себе племінницю преосвященного покойного архиерея». Трохи дещо скоригуємо тут О. М. Лазаревського, котрий вважав, що о. Василь був одружений з дочкою митрополита [3]. У цьому листі о. Василь скаржився на ніжинських полковників: покойного Лук'яна Журахівського і особливо нинішнього (очевидно Івана Хрущова), які вимагали від підсусідків священника робити панщину, чинили «долегливості» в млині тощо. Шкода, що поки що не виявлено відповіді Апостола.

Відрізняється тематично лист Скоропадського до брацлавського полковника Григорія Івановича (№ 23). У ньому він добивався повернення Немирівської сотні і «козаков подністраних» під свою владу, які підтримали гетьмана Мазепу, а також давав вказівки щодо протидії дивізії Огинського (прихильника короля Станіслава Лещинського). У листі Скоропадського 1721 р. (№ 45) до генерального бунчужного Якова Лизогуба йдеться про скаргу Стефана Косовича, товариша Стародубського полку, на Ломак. Гетьман наказував розібратися у цій справі і покарати винних. Видно до цього часу відносяться й свідчення Лук'яна Яворського про напад батька й сина Ломак на дім Стефана Косовича (№ 39).

Такого ж роду є універсали стародубського полковника Лук'яна Жоравки полковому осавулу Семену Березовському (№№ 27, 33) або щодо нього (№ 49) та стосовно скарги Петра Насікевича на шептаківського старосту Новицького (№ 50). До цих документів прилягає грамота (по суті універсал) 1715 р. чернігівського архієпископа святого Антонія Стаховського, яким стверджувався привілей Скоропадського на млин та інше майно (ця грамота була написана не раніше 2.02. (23.01) 1715 р., тобто того часу, коли було написано прохального листа до архієпископа Семеном Березовським, який наводився тут же в тогочасному переказі). Додамо, що в бутність Березовського новгород-сіверським сотником у 1710 р. ним був затверджений преїскурант податків від продажу риби та солі (№ 24).

Унікальним є універсал 1712 р. (№ 30), виданий шептаківським старостою Юрієм Новицьким. Адже документи такого роду звичайно видавали гетьмани, полковники, генеральна старшина, рідко – сотники. А тут уперше бачимо універсал, який видав староста сотенного центру (Шептаки). У ньому йшлося про несправедливе оскарження о. Климентія Боярського, настоятеля Свято-Троїцької церкви в Кистері (Кистер знаходиться у 40 км від Стародуба на ріках Варі й Кистрі). о. Климентій був сином о. Олексія Боярського, котрий будував храм у 1665 р. і загинув у 1708 р. від рук шведів. Його звинуватив у крадіжці казана Костя Миленського злодій, якийсь Федір Більський. У результаті проведеного Новицьким слідства о. Климентія було виправдано. Наводиться й реєстр рішення шептаківського старости щодо цієї справи (№ 45) від 1723 р. Але чомусь ця справа тяглася понад 10 років!

У виписі 1669 р. з крелевецьких міських книг (№ 2), який містить розгляд конфліктної справи про млин, згадується незвісне досі ім'я сотника наказного крелевецького Романа Дубовика. Подібної справи, тільки цього разу за землю, стосувалося рішення 1669 р. генерального судді Івана Самойловича (№ 4). У ній йшлося про Новгород-Сіверський, котрий у той час, як і Шептаки, про які буде ще сказано, вхпив до складу Стародубського полку. Такого ж різновиду і документ № 10. Тут стародубський полковий суддя Самійло Іванович Колничий та стародубський сотник Михайло Мархаленко розв'язували конфлікт за спірні землі в околицях сіл Решотки, Меленськ й Галенськ (на схід від Стародуба). Тут, зокрема, уточнюється другий термін перебування Колничого на цій посаді й третій термін Мархаленка (досі вважалося, що Колничий став суддею у жовтні 1679 р., а тут бачимо його як суддю ще у вересні

того ж року; Мархаленко розпочав третій термін сотництва не у 1682 р., а у 1679 р.). Ще один подібний документ – № 18. Це рішення 1689 р. гетьманської комісії щодо конфлікту через землю в с. Гири селян Глухівського й Новгород-Сіверського ключів. Згадуване в документі село Княжичі знаходиться на північ від Глухова. Цікаві дані про історію села Гири, які повідомили «комісарам» старожили, що виводили його від поселенців шляхтича Пісочинського (перша половина XVII ст.). Конфліктної ситуації стосується й скарга 1728 р. новгород-сіверського міщанина Семена Скоробогатого (№ 47). Тут названо багато неіснуючих нині топонімів, але вони знаходилися поблизу с. Кренидівки, що на півночі сучасної Сумської обл.

Досить повно представлені в даній публікації купчі. Вже в першій з них (№ 8 від червня 1679 р.) говориться про бакланського сотника Павла Гудовича. Досі було відомо про його перебування на цій посаді у 1697-1700 рр., а його попередник Терентій Ширай нібито обіймав сотницький уряд у 1676-1696 рр. Тепер можна внести певні корективи. У наступній купчій 1686 р. (№ 12) Стефан Заруцький продає свій двір у Стародубі Павлу Гудовичу, тоді ще значному товаришу Стародубського полку, «жителю и державци села Ивантионок». У купчій 1699 р. (№ 21) Гудович виступає, як один з членів міського уряду Бакланської сотні. Цікаво, що поруч з ним виступає стародубець Олександр Сідерський, «маляр», тобто художник. У купчій ішлося про продаж землі Олександром Тарайковським. Випис зі стародубських міських книг містить ще одну купчу останнього, цього разу батьківської сіножаті (№ 22). Виявляється, що він був значним військовим товаришем, а його мати Анастасія була в першому шлюбі за Тарайковським, а у другому – за Павлом Гудовичем. Цей документ дозволяє дещо уточнити термін припинення каденції останнього і її причину – смерть, яка сталася до вересня 1700 р. Документ 1711 р. (№ 26) являє собою угоду щодо купчої: оскільки після її підписання виникла конфліктна ситуація, то цим документом укладалося «помірковане» (компроміс). Купча 1715 р. (№ 33) теж укладалася в Шептаках, і знову тут одним з основних діючих осіб був священник, цього разу о. Іван. Наступні купчі 1716 р. (№№ 34, 38) укладалися в Кролевці та Шептаках, і в шептаківській зокрема покупцем виступає новгород-сіверський священник о. Стефан (Свято-Покровський храм), а свідком роговський священник о. Ярмола (Рогов – містечко Стародубського полку).

Насамкінець зазначимо, що підписи-автографи в документах підкреслені нами, а слова, які не вдалося прочитати, – знаком (...)*. Квадратними дужками позначені пропуски в тексті через якісь дефекти (обірвана частина тексту тощо) або відновлені по смислу слова.

Сподіваємося, ці джерела будуть цікавими і краєзнавцям, оскільки проливають додаткове світло на історію населених пунктів Сіверщини, на соціально-економічну, церковну і культурну історію краю.

1) Кривошея В.В. Українська козацька старшина. – К., 1997. – С.84.

2) Універсали Івана Мазепи 1687-1709). – К.-Львів, 2002. – Ч. I. – № 314.

3) Лазаревський А. М. Описание старой Малороссии. – К., 1898. – Т. 1 (Стародубский полк). – С. 400.

* * *

№ 1

1655, березня 15 (5). – Стародуб. – Універсал Андрія Семеновича, стародубського полковника.

«Андрей Семенович, полковник наказный от пна Тymoша Онিকেенка, полковника стародубовского его царского величества.

З воли и розказання его млсти пна полковника продалисмо двор Газучин Меленевского слугиной Федоровой из сном ей Петром за коп шесть грошей личбы литовской, который двор продан за дозволением нашим и за позволением асаулы Кизиченка Ерьмолы и за дозволением атамана стародубовского Стеса Яновича; который волно ей самой, або и сну ей Петру, або теж, если Гспдь Бг даст, и жоне его и потомству его

продать и даровать и марчить (?) тот будинок. На что для лепшей вири и ведомости далисмо лист сей наш с подписом рук нших, жебы при ных вичними часы zostавал.

Писан в Стародубі року 1655, місяця марта 5 дня.

В подлинном подпись:

Звиш менованный полковник наказный от пна Тимоша Онিকেенка, полковника стародубовского его царского величества Войска Запорожского.

Ермол Кизиченок, асаул, рукою власною.

Стезь Янович, атаман стародубовский, рукою».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18191. – Копія кінця XIX ст. Наприкінці документа намальоване коло, всередині якого написано: «М[есто] П[ечати]», а нижче зроблено запис: «Рум[янцевская] Оп[ись], п[олк] Старод[убский], т. 72, л. 182; документ представлен коморником Стародубского повета Василием Случановским»)

№ 2

1669, квітня 23 (13). – Кролевець. – Выпис з кролевецьких міських книг.

«Выпис с книг міських кролевецьких.

Року тысяча шестсот шестдесят девятого, мсца априля третогонадцат дня.

Перед нами Романом Дубовиком, сотником наказным кролевецким, Кононом Ивановычем, атаманом наказным кролевецким, а при нас будучих товариства и месчан Уласом Дулею, Григорием Павловичем, Захаркою Кучеровцем, Марком Василевичем, Иваном Никифоровичем, Михайлом Ивановичем и при немалу товариства и месчан на тот час будучих. Приточилас справа межи пном Василем Яценком, сотьником кролевецким, Якимом и Грицком Михайловичами у тих способ, иж небожчик Михайло Дуля, мелник, міючи займисче для фундованя млина на реці Свидни принял был товаришем в недостатку своем для фундованя гребли и постановленя млина, пна Василия Яценка, сотьника кролевецкого, которую то част свою записал был небожчик Миска Дуля (в том млині) Иванови Стефановичови в долгу своем винном, то ест шестидесят а сту золотих, до выдкупна обликом термин положоний от стога пророка Илии в року прошлом тисеча шестсот шестдесят осмом, за чим ставши обличне (?) особ очевисто, поводовые так пан Василий Яценко, сотник, яко и Яким и Грицко Михайловичи, яко сукцесорове по отцу своему позосталые, реестра з обох рук покладали выдатку на фундуш гребли и строения млина. Прето мы, особы вышменованые, зревидовавши реестра оных винайшлисмо перве в реестру небіжчика Миска Дули выкладу на фундуш гребли и строения млина золотых сто, а в реестру пна Василия, сотника, винайшлисмо золотых триста и двадцат, а же в той справі межи с оными ведлуг запису своего поданого Иван Стефанович от Миска Дули упоминался долгу своего. Прето с порахунку реестр во всем толко кошту винайденого небожчика Миска Дули в фундушу и строения млина золотых сто. Теды пан Василий з доброволного своего поступьку пну Ивану Стефановичу долгу небожчиковаго ведлуг облику записаного субмитовался золотых сто и двадцат от дат термину назначоного с прозбы сынов небожчиковских, а остаток золотых сорок міют отдат Грицко и Яким, сны небожчиковские, пну Ивану в чом теж Грицко и Яким яко сукцесорове міют об[и]чне (?) и неотзовне пустит половинную част в гребли и млину постановленном небожчика отца своего Миска Дули, пну Василию Яценку, сотьникови кролевецкому, взглядом выплачена долгу отца их. Которая справа, яко се точила, до книг міських кролевецьких ест записана, с которих и сес экстракт ест выдан под печатми и с подписами рук людей зацных.

Діялося в Кролевці року и дня звыш описаного

Роман Дубовик, сотьник наказный, подписуюся рукою.

Конон Иванович, отаман наказный кролевецкий, подпишет руку свою казалем».

(IP. – НБУВ. – Ф. I. – № 50919. – Оригінал, завірений печаткою. Записи на звороті: «Кріпост на греблю и млин на заимщи на реки Свидні устроенной», «Корыгован с книгами»)

№ 3

1669, вересня 4 (серпня 25). – Стародуб. – Лист стародубського полковника Михайла Мархаленка.

«Мой згчливий приятелю пане сотнику шептаковский.

Был у нас Тишко Курилович, товариш войсковый, ускаржался на вас, же не позволяете жита власного, ему належного, одобрати; відомо в нас, же сей козак не до иншого полку и власти войсковой одышол, толко до того ж под которым и в нас зо-стаеш и одному пану послушенство и там, где живет, отдаеш; не боронить теды ему належитого жита одобрати и так з сим товаришом поступитъ, бы нас болш его скарга не доходила, пилно жадаем и приказуем.

З Стародубова 25-го августа 1669 –го року.

В подлинном подпись таков:

Михайло Мархаленко, полковник стародубовский наказный».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18106. – Копія кінця XIX ст. Наприкінці документа запис: «Арх[ив] черн[иговського] д. д[ворянского] собр[анія], д. № 5007, шкон(?) 8, л. 17, о двор[янств]ве Бунаков; письмо к Юрию Бунаку»)

№ 4

1669, вересня 18 (8). – Батурин. – Рішення генерального судді Івана Самойловича щодо спірної справи за землю.

«Року 1669, септеврия 8 дня.

Передо мною Иоанном Самойловичом, судею енералним Войска его царского величества Запорозкого, была справа, иж Микита Кусов, обывател Новгородка Сіверского, позивал до нас перед суд нш енералний войсковой Никифора Пожарского, вуйта новгородского, з мешчанами, за отчину свою, которую, як зърозумилисмо слушне ведлуг записов, даных от Кусова пном міщаном новгородским, же ест куплена за подписами рук и добровольного его в том проданя и за узнанем многих особ, а на сей час оний поменений Кусов за побудкою людей оную то проданую отчину хотіл отстояты от міщан новгородских, от которое и мы з суду ншого войскового, стосуючи ся с тими урядовими записами, отдаляем Кусова от той отчини, гдыж и сам до того знался, же узял у мешчан новгородских за тую отчину золотих двісті пятьдесят, на що и письмо сие при печати ншой судейской видати казалисмо, жебы Кусов у каждого суду и права поменених пнов, мешчан новгородских не турбовал.

Діялося в Батурині, року и дня виш писаного.

Подпис таков: Иван Самойлович, судя енералний Войска его царского величества Запорозкого, рукою.

М.П.».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18890-18893. – Копія кінця XIX ст.)

№ 5

1676, квітня 13 (3). – Стародуб. – Купча.

«Року тысяча шестсот семдесят шестого мсця апреля третьего дня.

Перед мною Михайлом Мархаленком, сотником стародубовским Войска его царского пресвітлого величества Запорозкого, ставши очевисто Фирса Петрович, житель з села Куркович, дознавал таким способом, иж продал свою власную отчину, третью частку з деревом бортним и зо всим обрубом на врочищи, прозиваеом за річкою («За-річною?» – прим. копійста. – Ю.М.) Устежю, Григорию Василевичу Ломаченку, тож мешканцу и обывателю курковскому, за коп десять доброй монети личбы литовской; волно ему, Григорию Ломаченку, владети и пожитковати яко власним своим добром, жоне и дітям его, вечними часи, в помененной в той отчини и на потомние часи и ку уживаню своему, теди Фирса Петрович в том его варую и застерігаю, не повинен турбовати и напрасно запозивати, жадной перешкоди не чинечи, як от мене самого и от жони моей и от детей, албо с покровних моих, з близких и з далеких, любо продать, даровать, менять, албо на пожиток свой оборочать Григорию Ломаченку и на том видалимо з уряду сей лист для ліпшой моци и певности при печати сотницкой урядовой, с подписом руки Григорию Ломаченку видать.

Писан в Стародубі року, мсца и дня виш писаного.

На подлинной тако:

Михайло Мархаленко, сотник стародубовский, рукою».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18108. – Копія кінця XIX ст. Наприкінці документа намальоване коло, всередині якого написано: «М[есто] П[ечати]», а нижче зроблено запис: «Рум[янцевская] Оп[ись], п[олк] Старод[убский], т. 82»)

№ 6

1676, липня 31 (21). – Батурин. – Лист гетьмана Івана Самойловича до охочокомонного полковника Іллі Новицького.

«Мой ласкавый приятелю пне полковнику комонный.

Любо міем юж у себе відомост о предсявзятости Рославцевой, который сам не знает, що головою своею выхрит, еднак же и в. мс. нам о том и о стародубцах, иж до нас змірают ознаймуеш, мило нам ест тое и вдячно и дякуем в. мс. за тое. Стороны товариства полку вашого в Стародубовском полку на станції застаючого, таковую ншу засилаем науку, жебы ведлуг указу ншого першого борошно выбравши, на селах архимандричых ныжей Новгородка стягалися. А кгда ся зтягнут, теды маеш в. мс. рушывшы, простовати селами понад Десною и зближитися аж ку Сосниці, и там лучытиса з товариством тым, которое в полку Черніговском становиско міет, бо в Макошыні селі Десну переправовати в. мс. будет потреба. А ведлуг указу ншого справывшыся, мітимеш повторный од нас указ, где маеш з полком своім на певную услугу обернутиса. Таковую заславши науку, Гду Бгу в. мст. поручаем.

А любосмо намінили выжей зближитися в. мс. ку Сосниці, однак ліпше будет, кгда в Макошыні селі переправывшыся, там в. мс. будет лучитиса и купити товариство, бо там оболоне хорошее и паша и дрова доволные.

З Батурина июля 21 1676.

В. мсти всего добра жычливый пртел Иван Самойлович, гетман Войска его црского величества Запор[озкого] рукою».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 14065. – Оригінал, завірений особистим підписом і печаткою)

№ 7

1676, листопада 24 (14). – Батурин. – Лист гетьмана Івана Самойловича до охочекомонного полковника Іллі Новицького.

«Мой ласкавый приятелю пане полковнику комонный.

Супліковали до нас нехаевские козаки, ускаржаючися на власного в. мсти, же якобы в. мс., не уважаючи на их давний у Войску Запорозком заслуги, зославши там свою челяд, приказалес оной, абы в ных так, як и в посполитих тяглих людей належную роковую стацію вимали. Чому мы непомалу удивляемса, уважаючи, же в. мс. любо до козаков не належиш, еднак не відати для чого до повинности тяглої потягати их розказуеш. Прето жадаем в. мсти пилно, абы скоро по отобраню сего нашего писаня зараз до нас тую свою челяд, которую там, до Нехаевки, послал, для росправы з тыми козаками прислав, котрая по усправедливленю ся незабавом до в. мсти повернет. Тое в. мсти наменивши, Гду Бгу поручаем.

З Батурина 14 ноеврия 1676 року.

Супліку тую до в. мсти посилаем. [Т]ую почитавши, присылай тую челяд, жебы слушную в тых (...) *ках нам дали справу и пов[іст?] жадаем.

В. мсти во всем зычливый приятел Иван Самойлович, гетман Войска его црского величества Запор[озкого] рукою».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 14072. – Оригінал, завірений підписом і печаткою)

№ 8

1679, червня 8 (травня 29). – Купча.

«Року 1679 мая 29 дня.

Предо мною Павлом Гудовичом, сотником бакланским, ставши очевисто, явне и доброволне [с] своей воли Феско Романович Зубец, житель татищевский, това-

риш, чинил нам известно, иж продал пашню свою власно полполося и в городах половина и в пожнях так же ни в чем никому не пенную и никому не заведенную Ивану Скабари, товаришу и жителеві котляковскому, за коп семнадцат, которую то пашнею и всім принадлежачим до неи Ивану Скабари волно як хотя владети и пожитковати и жені и дітем его волно продати, даровати и заміняти и на свой пожиток оборочати, а я, виш менованный Феско, и жона и діти мои и з покровних, близких и далеких, ништо не повинен втручатися до оной, толко юж в вечност Ивану Скабари и жони и дітем его подаю и в вечную его державу обладаня, на що для липшой вери и певнійшой в дальший час крепости даю ему и писмо сие добровольное купчое и з подписом руки и при печати.

Року и дня виш писаного.

В подлинной крепости тако:

Павел Гудович, сотник бакланский. М. П.».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18088. – Копія кінця XIX ст. Наприкінці документа намальоване коло, всередині якого написано: «М[есто] П[ечати]», а нижче зроблено запис: «Рум[янецвская] Оп[ись], п[олк] Старод[убский], с[отня] Бакл[анская], т. 97»)

№ 9

1681, червня 12 (2). – Стародуб. – Купча.

«Року тысяча шестисот осемьдесят первого мсця июня 2 дня.

Передо мною, Михайлом Мархаленком, сотником войска его царского пресвітлого величества Запорозкого стародубовским, ставши очевисто Корний Григоревич, прозиваемый Болотниченко, житель стародубовский, тими словы признал, иж продал пожною свою власную, никому ни в чом не заведенную, пану Леону Онікеевичу Середі, мешанину стародубовскому, лежачую в полі теж стародубовском, под селом, прозиваемом Каменем, з одное стороны Лушка, зятя Наумова, з другої стороны Ивана Шутая, жителя того ж села Каменя, за паную готовую и рукоданную суму, то ест коп за десять и золотий грошей готовой монети звыклой литовской, которую то вишпомененую пожною продал и на вічність пустил пану Леону Онікеевичу Середі. Волно, яко своим власним владеть и як хотя на свой пожиток обернуть, от которой то продажи моея я, Корней, сам себе отдаляю, близких и далеких приятелей моих, не мают жадной перешкоди чинить вічними часи. Що мы, уряд, ствержаем и в посесию подаем оную купленную сіножать пану Леону Онікеевичу Середі с подписом руки и пртиснением печати врядовое сотницкоі.

Писан в Стародубі рок и день виш писанный

В подлінном подпис таков:

Звыш менованный сотник полку Стародубовского».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18169. – Копія кінця XIX ст. Наприкінці документа написано: «Місто печати м. м.» і зроблено запис: «Рум[янецвская] Оп[ись], т. 72, л. 887»)

№ 10

1679, вересня 29 (19). – Стародуб. – Рішення стародубського полкового судді Самійла Івановича (Колничого) та стародубського сотника Михайла Мархаленка щодо конфлікту за землю між деякими селами.

«Року 1679 мсця сентября 19 дня.

Заносили нам скаргу решетинские жителі на козаков галинских, невзороских и меленских, будто оние козаки позаймали займища у грунті решетинском. Теди мы посилали для осмотра и ограничения Михаила Мархаленка, сотника стародубовского, и он, зихавши в слободу Решотки, призвал до себе атамана гриденского Хому Бородуленка с товариством, так же Андрея Ясінского, козака невзороского, з мужами стариними и Максима Захаренка, атамана мелинского, з товариством, роспитал у их, як и де граница решетинская грунту з другими селами, котория поблизу живут. И сказал Хома Бородуленок, атаман гриденский, отвел границу, взявши от

Кикикина (!) дуба, галенскою дорожкою, в Мостища, а из Мостища в стою (?) лозу, з лози в Воржавец, а болш на тую сторону не знает, а все грунт решетинский вправо к Решоткам. Андрей Ясинский, козак невзоровский, з мужами и Максим Захаренок, атаман мелинский, з товариством признали всі одностайне: мы еще малие були, то отци наши говорили, так граница решетинская починается: от Иржавца да в ричку Лиску, а з річки Лиски в Галую лужу да Вербов ложок в Топкое болото, с Топкого болота в Драчливец, з Драчливца в Кикикин дуб, а в правой руки к селу Решоткам, а у решетинский грунт. Теди я, судя полку Стародубовского, унявши слушне доводно посторонними людми, отказали в держаню займищ в грунті решетинском галинцом, меленцом, так же и невзоровцам от грунту решетинского, а поводовой стороні, именно Ивану Рудици з мужами и жителми решетинскими, вичними часи пожитковать. А если би хто з противной стороны пос[л]я ншего суду станет удиратся, то таковой, яко нарушитель права, шестьсот золотих пинязей положит в шкатулу войсковую.

В подлинной подпись тако:

Самойло Иванович, судия полку Стародубовского.

Михайло Мархаленко, сотник стародубовский».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18187. – Копія кінця XIX ст. Наприкінці документа намальоване коло, всередині якого написано: «Место печати», а нижче зроблено запис: «Рум[янцевская] Оп[ись], т. 84»)

№ 11

1683, липня 12 (2). – Батурин. – Універсал-привілей гетьманича, стародубського полковника Семена Самойловича.

«Симеон Иванович, гетманич, полковник Войска их царского пресвітлого величества Запорозкого стародубовский.

Всім, кому о том відати належатимет, а меновите паном обозному, судді, асаулови полку нашего, атаманові городовому и войтови зо всім майстратом стародубовским, сим ознаймуем нашим універсалом, иж ховаючи ми яко и инших войскових годних и заслужених людей при особливом нашем респекті и ласце, так и пана Михаила Мархаленка, сотника полкового стародубовского, тим же респектом нашим окривати, яко заслуженого и годного, село Артюшково ку вспартю его домовому з тягlostю звичайной повинности надаем и конферуем, позволяючи ему оним селом так, як и перед сим, цале владіти и спокойне до далшой ласки нашой и войсковой пожитковать. Зачим знаючи о таковой волі нашой кождий аби ему, пану Михайлови, в том селі жадной кривди и перешкоди ніхто чинити не важился повагою сего універсалу нашего варуем и приказуем; войт зась з тяглими людми артюшковский аби ему ж, пану Михайлу, всякое послушенство отдавали и слухали во всем зособна тут же приказуем.

Дан в Стародубі 29 септеврия 1683* року.

В копии пишеть:

Звиш менованный полковник стародубовский рукою власною».

*) «1685 – стоит в копии» – примітка копійста».

(IP. – НБУВ. – Ф. I. – № 18170. – Копія початку XX ст. Запис копійста: «Генер[альное] сл[едствие], л. 18»)

№ 12

1686, січня 12 (2). – Стародуб. – Купча.

«Я, Стефан Алексіевич Заруцкий, на сей час зостающий житель в великоцрствующем граді Москві чиню відомо сим доброволним и явне очевистим писанием, ижем я з доброй волі моей, на пилние свои потреби, продаем двор мой певний, никому ни в чом не заведенный, в Стародубі, на Кривой улици стоячий, его милости пну Павлу Гудовичу, значному товаришу полку Стародубовского, жителю и державци села Ивантионок, за певную готовую и моими руками отобранную сумму, то есть золотих чотириста, од которого двора самого себе, жону и дітей и кривних отдаляючи, в вічную поссесию ему, пну Павлу Гудовичу, жоні и дітем его, не обзиваючися в

вічност свою, менений двор продалем, которому волно так же продать, даровать и куди хотя на свой пожиток обернуть, и ништо его не повинен за оказанием сего моего добровольного писма турбовать и жадной до него справи міти. Що для ліпшої віри и твердости даю на себе мой лист вічистий ему, пану Гудовичу, с подписом руки моеї власной и притиснением печати.

В подлинном подпись тако:

К сему моему даному облику я, Стефан Заруцкий, руку приложил.

Запис на звороті: Очевисто прошений от особи, в сим записе менованой, о подписе руки от Стефана Алексіевича Заруцкого, Василий Валкевич подписался рукою.

Писан в Стародубі року 1686 мца януария 2 дня»

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18087. – Копія початку XX ст. Наприкінці документа написано: ««Румянцевская» Опись Малороссии, полк Стародубский», т. 71, л. 116»)

№ 13

1688, листопада 6 (жовтня 27). – Стародуб. – Універсал стародубського полковника Тимофія Жоравки.

«Якимович гербовое.

Т[имофій] А[лексіевич], п[олковник] В[ойс]к ц[арского] пресв[ітлого] вел[ичества] Запор[озкого] мною, стародубовский.

Всему старшому и меншому полку нашего товариству и кому тилко о том ведати належатимет, сим моим ознаймую писанем, иж склонившия я на прозбу пана Григория Ференсбаха, товариша значного войскового, а до того особливе респектуючи на его войсковие услуги, позволил ему в селі Кириковці на речці Цитве в вершині на старом корені власним своим коштом и працею греблю заняти и на ней ко вспартю домовому млин построити. Ведаючи теды о таковой волі моеї, абы ему, п. Ференсбаху, яко в займованю на помененном містцу гребли яко и построению млина ништо жадной не был перешкодою властною уряду моего полковницкого варую и сим фундушовим писмом приказую.

Писан в Стародубі 27 октября 1688.

На подлинном подпис:

Звыш менованный полковник стар[одубовский] рукою.

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18195. – Копія другої половини XIX ст. Наприкінці документа написано: «м[істо] п[ечати]» і зроблено запис: «Имянуя в том фундуші его Григория фамильным Кожуховских придомком Френсбахом. Григорий + берд. (?); убит под Кизикерменом 1695 г.» , далі подається генеалогічний розпис роду Гудовичів)

№ 14

1689, червня 7 (травня 28). – Батурич. – Лист генерального судді Михайла Вуяхевича до березівської верхівки.

«Мой ласкавий пртелю пане атамане березовский и пане войте тамошньний з бурмистры.

Поневаж Грициха того свого злого учинку жалуючи, досит тому уквивъжоному отцеви зешълое забытое небожьчиці с того світа учинила, сорокоуста за дшу ее уеднала, теды суд наш респекътом и малих дітей, прихилилившия на прозбу отца Грицишина и дядка от вязеня увольняет, с которого абысте в. мсти юж жадного датку не витягаючи, выпустили и в дом до дітей пойти и волно мешъкат (памят на гріх тот, жебы до покутися добровольне узяли) позволили. При тым по в. мс. того пилно хотечи міти и зостаю назавше

В. мтем всего добра зычливым приятелем их црского пресвітлого величества Войска Запорозкого енералний судя и наказний гетман Михаил Вуяхевич рукою.

З Батурина мая 28 1689 року.

(IP. – НБУВ. – Ф. I. – № 50910. – Тогочасна копія)

№ 15

1689 р. – Лист генерального судді Михайла Вуяхевича до березівської верхівки.

«Забойство сталоє од Грицихи Плющенковой.

Од поважного суду енерального лист.

Мої ласкавіє пртлі пне атаман и войте бор.

Пише до нас, даючи знати о том заїсте неслиханом забойїстве сталом служачої девици от Грицихи, Плющенковой жони, в небытности самого господара, подпилоє, же небожку застрілила чи з умислу, чили з трафунку, о том Бг Всемогущий знает, и ведаєт комуждо по ділом, яко ширей в писмі в. мс. виражаєте. Милост всим освідчоную небощици (?) забитое отдат, же не позъволил Грицихи до гроду при тіл явъне вести и як за намовами людскими и прозбою склонился до згоди и вже сталася певная и неотмінная навіки віком угода, на волі то стало инъстигаторско того юж и ми судом нашим в той справе поеднання не розвиваем. Однак гриху и помсти Бжое варуючися, безкарности такого проступьства мимо закон Бжий повинност наша судовая пустит так тую забойцу не повеліваєт. Бо если право стое отцеві, которий бы сна своего хотячи и не хотячи забыл, указывает рок и шест ндл у [в]ізеню седіти, а другий рок в соборі црковном себе чтири крот на празники обычаты, а сей забойци Грицисі, которая подпилою будучи, знати зухвалства своего над служебкою такое округьное діло поповнила, овшем треба карност дати. Зачим абысте еї дали до язєня, то ест до турми, ежели на долгое сидіния способна, а ежели назбит прикра, то в якую комору крайнюю еє посадіте, жебы слюта не досаждала, где маєт седіти рок и шест недл ведлуг права за свій виступок или вину пенюжную ровную з нагородою укривжонному не хотя (?) суду отдат. Ежели захочет фолкги и волности от сидіния, кгдаж и вина Бжая ест, тилко маєте в. мс. от нас информации в тих справах, жебы так, а не иначе яко (?) міти хочем яко будучи вам в. мс. добра притль зичливий их царского престлого величества Войск Запороз[ких] судя на містцу ясновелм[ожного] его мл. пана гет[мана] зост[аючий] Михаил Вуяхович рукою.

(IP. – НБУВ. – Ф. I. – № 50909. – Тогочасна копія)

№ 16

1689, червня 7 (травня 28). – Борзна (?). – Справа про вбивство Катерини Батюги.

«Справа о забойстві сталоє од Грицихи Плющенковой.

Року тысяча шестсот осмдесят девятого місця мая двадцят девятого дня.

На врадї нашом борзеньском перед нами Петром Макаровичом, атаманом городовим, Кирилом Марковичом, войтом, и при бытности пна Ивана Сухини, высланого з Батурина, и значьного товариства Семена Закорка, Андрея Петровича Саломахи, Ивана Павьловича Круглика, Мойсія Денисовича, Сави Даниловича, бурмиистра, и многих мещан борзеньских, при том будучих, иж постановивьшися Тишько Батюта, житель миколаевский, с притомьною малжонкою своею утемежливе и жалосне з немалим жалем оповідали, ускаржаючися на Пелагию Грициху Плющенкову, дочку костирора (?) короповского, жителку нашу борзеньскую, же власную дочку Тишькову Батютину, на имя Екатерину, девицу в небытности самого господара, подпилою будучи, служачую наймичьку свою, чи з умислу, чили з трафунку, о том Бг Всемогущий знает, невідомо за якую причину, а з належного своего женского поступьку, чоґо бы еї не годило чинити порвавьшися до ручьниці любо не зналася, же была заправлена, Екатерину, наймичку свою, а дочку власную жалосного отца Тишькову, на смерть з ручьниці застрілила. О том як за обжалованем жалосним инквизицья свидчачи, продуковала и на врадї нашом припозваная Пелагия Грициха Нестеровьна за питанем мусила признавати забойство просбис (?) таковий злий учинок учинила з якого ранкору албо за який виступок сміла на смерть забити дівицу (...)

(IP. – НБУВ. – Ф. I. – № 50910. – Тогочасна копія)

№ 17

1689, вересня 26 (16). – Батурич. – Лист генерального хорунжого Івана Ломи-ковського до охочокомонного полковника Іллі Новицького.

«Гсдр мой Иля Федорович з товарищи.

Цедулою од думного дворянина и воеводы сівского и намісника серпуховского его млсти господина Семена Протасиевича Неплюева, тыми словы выписаною и словесным повіданем купецких людей з Москвы сюда, в Батурин, прибулых, оную потвержающим увідомлением оставши, же ясне велможный его милост добродій пан гетман (*Мазепа*. – *Ю.М.*) конечно міл около двадцятого дня септеврия з Москвы выездити, получивши превысокою и премилосердную пресвітлійших и державнійших великих гсдей, их црского пресвітлого влчества, монаршую милост. Тое в. м., м. мс. пну, з любви моей братерской ознаймую и вперед якую оной відомости понову о надближеню ся ясне велможного добродія до своїх порогов заозму, не омешкаю и в. м., м. мс. пна, о том увідоміти. А тепер застаю

в. м., млст. пна, зычливым приятелем и поволним до услуг их црского пресвітлого величества столник Войска Запороз[кого] хоружий генер[алний] И. Ломиковский.

З Батурина септеврия 16 (?) року 1689.

Адреса: «Их црского пресвітлого влчества Войска Запорозкого полковникови охочокомонному его млсти пну Илиі Новицкому, моему велце мсцивому пну приятелеви любому (...) *ови и братови».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 13964. – Оригінал, завірений особистим підписом хорунжого і печаткою.)

№ 18

1693, червня 20 (10). – Стародуб. – **Порука Г. Кожуховського.**

«Порука Григорія Кожуховского за ніякогось Грязного.

Року того ж [1693] мсця июня 10 дня.

На майстраті их црского пресвітлого велич[ества] стародубовском ставши очевисто пн. Григорий Кожуховский, значный товариш войсковий полку Стародубовского, признал до книг міских стародубовских, же за [...] Грязного, в вязеню будучого, поручился по особі, толко з таким докладом, иж хто би приискатися міл до будучого на нем ддукту, такому он, пн. Кожуховский, мает и повинен будет на самое толко право постановити должную особу, што есть записано».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18182. – Копія кінця XIX ст. Наприкінці документа запис: «Протокол до записованя справ вечистих и совокутно поточных, рок 1693, л. 55; рукопись черниговской архивной комиссии»)

№ 19

1697, вересня 22 (12). – Купча.

«Року Божого тысяча шестсот деветдесят семаго мсця септеврия 12 дня.

Ставши персоналитер пред нами Павлом Гудовичом, сотником бакланским, Тишко Федорович Истоменок на справу з Хомкою Панасовичем, которий Тишко Федорович Истоменок купил двор со всім дворичем и сад у Юрка, пасинка, а Хомко Панасович упирался у двор и сад, якоби он купил з часткою пашні и двориче. А же Юрко пасинок признал устне, иж Тишку Федоровичу Истоменку продал двор со всім дворичем из садом из пашнею, а Хомци Панасовичу тилко одну частку пашні. Теди вислухавши меж оними справи, дадем виш помененний Павел Гудович, сотник бакланский, писание сие для ліпшой певности в далший час и в потомнии, жеби ни мав Хомко Панасов до звиш помненних грунтов справи жадной, ани его діти; за виш помененние грунты дано коп десять.

Виш помененний Павел Гудович, сотник бакланский. М.П.».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18089. – Копія кінця XIX ст. Наприкінці документа зроблено запис копійстом: «Рум[янцевская] Оп[ись], п[олк] Старод[убский], с[отня] Бакл[анская], т. 97»)

№ 20

1699, грудня 7 (листопада 27). – Стародуб (?). – Купча.

«Року 1699 ноеврия 27 дня.

Передо мною Павлом Гудовичем, сотником бакланским, Иваном Остаповским, войтом бакланским, и Александром Сідерским, жителем стародубовским, малярем, и иншими людми зацними и віри годними, ставши очевисто и явне и з доброй своей

воли шляхетне урожоний пн. Александр Тарайковский чинил доброволне нам извѣстно, иж продал поля своего власного чвертку из покосом принадлежачим, нікому ни в чом не заведенний и нікому не пенний, лежачий одною межою подля Василя Савкина в селі Жукови, з другой стороны лежачий межою подля Павла Сенкевича и зо всею приналежитостию до того поля пну Микиті Федоровичу, дяку, за полосмдесять коп. Которим то полем пну Никиті волно як хотя владіти и пожитковати, волно продати, даровати, замінати на свой больший пожиток як хотя оборочати, а я, виш поменений Александр Тара[й]ков[ский] не мію втручатися, ані жона моя, ані діти мои, ані з покровних близких и далеких ніхто, тилко ж в вічност подаю пну Микиті и жоні и дітем его и вічними их чиню посесором оной. На що для ліпшой вири и крипчайшой в далший час певности даю и писмо сие купчое доброволне из подписом руки и притисненням печати.

Року и дня виш писанного.

На подлинной подпис тако:

Звиш менованный сотник бакланский».

(IP. – НБУВ. – Ф. П. – № 18090. – Копія початку XX ст. Наприкінці документа написано: ««Рум[янцевская] Опі[сь], с[отня] Бакл[анская], т. 97»)

№ 21

1703, червня 16 (5). – Випис із стародубських міських книг, який містить у собі купчу.

«Випис з книг міських стародубовських права майдебурского.

Року Бжого тисяча сімсот третяго мсца іюня пятого дня.

На майстраті его црского прсвітлого величества стародубовском перед нами Исаком Ярмоловичом Деревянкою и Трофимом Кунковичом, бурмистрами, Демяном Ярмоловичом, райцею, Федором Хламотою и Карпом Египцем, лавниками, и всіми рочне засілими радними, постановившиися персоналне пн. Александр Тарайковский, значний товариш войсковий, явне, ясне и доброволне, а не примушене, до книг міських стародубовских в тие слова зознал, иж синожат свою власную, нікому ни в чом не пенную и не заведенную, правом прирожоним по небожчику отцу своем Тарайковским на себе спалую, в певном ограниченю лежачую, то ест поуз шлях, идучий з Кгарцева ку Почепову в правую руку дубровами, ведучими до окопу, сягаючого до Дубни реки а Колодезни реки вниз берегом до розробов поля пахатного и меж самих ограничающих тую пожню и поле пней Анастасии, першого малженства Тарайковской, а второго Гудовичовой, бывшой сотниковой бакланской, милой родителки зознаючого пна Тарайковского, а от тих меж берега Дубни реки вгору дубровами до того ж шляху Почеповского и до окопу, окрест сягаючими, а через шлях, едучи ку Почепову на Дубну реку от пожні пна Дмитра Зурмана, обозного теперешнего стародубовского, зо всім, як тилко подлуг ограничена вишей писаного небожчиком, его, зознаючого, родичом пном Тарайковским и отчимом его, небожчиком пном Гудовичом, бывшим сотником бакланским, и ним самим зознаючим была уживана, з дубровами, коло тоей и в той же синожаті и з обрїгаючимися придолинками, отвиол, опреділил, ограничил и подал в моц и вечистую поссесию урожоному его млсти пну Стефану Ширави, значному товаришови войсковому, малжонце и потомъком его млсти, за сумму певную и сполне руками его отобранную, то ест за талярей двісті личбы литовской монети доброй, у вічность. Волно теди его млсти пну Стефану Ширави, малжонце и потомком его тоєю вижей писанною пожнею з дубровами, як юж своею власною, спокойне владіти и пожитковати вічними часи, даровати, продати, з ким подлуг волі и уподобаня своего замінати и ко найліпшому пожиткові своему оборочати, без жадной найменшой от самого зознаючого, потомков его, матки его, помененной Гудовичовой, и братов его, з небожчиком Гудовичом спложоних второбрачне, перешкоди и жадной чиненя трудности; а помененний пн. Александер Тарайковский, яко юж вічне тоей пожні поссесии зрєкся и жадного себї, потомкам, близким и далеким покровним своим, права до ней и моцї не зоставил, себе теж и потомков своих видідичил и отдалил чрез доброволное сее свое зознане вічними часи, так мїет и повинен ест от каждого хотячого в спокойном держаню тоей пожні его млсти пну Стефану и потомком его перешкоду чинити и затруднене, в каждого суду и уряду своим коштом

боронити, заступовати и очищати и шкоди голим словом менование, нагорожати, под закладом вини до шкатули войскової талярей двохсот. Якого его, пна Тарайковського, зознання уряд вислухавши, розказал до книг міских стародубовських записати и есть записано. А подпись руки зознаючого в тие слова в книгах есть виражен: Александер Тарайковский, рукою власною. З которих книг и сей випис под печатю урядовою и подписом рук нас, майстрату, стороні того потребуемой, ест видан.

Писан на майстрат стародубовском.

В подлінном сими подписано слови:

Трофим Кункевич, бурмистр стар[одубовский]. М[істо] П[ечати].

Демян Ермолович, райца, рукою власною.

На сей час місце писарское содержащий з книгами скориговал и подписал Григорий Отфиновский.

Федор Хламота, лавник, рукою власною.

Карп Египец, лавник, рукою власною».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18091. – Копія початку XX ст. Наприкінці документа написано копійстом: «Харьк[овский] Историч[ский] Архив, д[ело] № 2043, копия 1730-х годов; пожня принадлежала впоследствии Григорию Скорупе»)

№ 22

1708, вересня 13 (2). – Універсал-привілей стародубського полковника Івана Скоропадського.

«№ 24. 1730 (!) ноеврия 25 д. подани.

Его царского пресвітлого величества Войска Запорозского стародубовский полковник Иоан Скоропадский.

Всім кому колвек о том відати будет належало, особливе старшині городовій новгородской, атаманові городовому зо всім товариством и войтові з посполитими людми сим універсалом моим ознаймую, иж иміючи в владінні своем, по данном собі от ясне велможного его милости пана гетмана універсалу, пан Лукян Жоравко, сотник новгородский, хуторець, прозиваемий Горбовецкого, з людми при нем осаженними, посполитими, з своей доброй волі, респектуючи на пана Семена Березовского, писара сотенного новгородского, для wsparтя господарства ему оногo уступует. Прето и мы, уважаючи его, пана Березовского, фатикги и праці, которие и тепер з комендерованием товариством у Биховской фортеці ложит, и до далших услуг, яко в Войску Запорозском згодного, заохочуючи, до ласки войскової надаем оному преречоний хуторець Горболевского з людми, там же осаженними, посполитими, в зуполное владінне и державу. Міти теди хочем, абы ніхто з старшини городовій, так пн. атаман з товариством, яко и войт зо всім урядом и ніхто инший, не сміл и не важился жадной и найменшой ему, пану Березовскому, в завідованю преречоного хуторця и в отбираню з него всяких пожитков чинити трудности и перешкоди, варуем, упомінаем и приказуем. Люде зас посполитии, и при том хуторці мешкаючи, повинни уже, яко власному своему державци, ему, пну Березовскому, всякое послушенство и належитую повинност отдавати.

Дан в табори з под Глинною 2 септеврия, року 1708.

В копии подпис:

Звишменованный полковник стародубовский рукою».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18072. – Копія кінця XIX ст. Опубліковано за іншим списком: Універсали Павла Полуботка. – (1722-1723). – К., 2008. – С. 588-589)

№ 23

1709, лютого 15 (4). – Глухів. – Лист гетьмана Івана Скоропадського до брацлавського полковника Григорія Івановича.

«Мой ласкавий приятель пане полковнику браславский.

Же в. м. персональною своею бытностію нас не посітилес, не міем за тое урази, відаючи добре, же самому в. м. яко от небезпечного краю будучому на місці всегда

зживати надлежит, а мы из листовного до нас от в. мс. присланного отозву блгодарни будучи, всякую чулост и бодрост, якую в. мс. имієш и субмітуєшся іміти вперед ненарушимо заховуй, жадаем. На привернене сотні Немировской и козаков подністранских, что в. мс. нашего просиш універсалу и ускаржаєшся на малолюдное товариство полку своего през отдалене сотні Немировской от полку Браславского измінником Мазепою и отняте козаков подністранских, яких был отдал он же, измінник, под послушенство роттариушу, не рекузем овшем ведлуг слушного в. мс. прошения, велілисмо выдати наш універсал в сотню Немировскую и до козаков подністранских, приказуем по прежнему до полку Браславского належати и во всем в. мс. быт послушными. Сторони зас жидов немировских, якіи своїм знесенем ся листовним з противною нам лядскою стороною под сее время, жебы чого не учинили шкодливого, позволяем в. мс. в них з Немирова (...) *ти, тилко того перестерігай в. мс., жебы им, жидам, под час того одегнаня не учинилося от кого забойство и розграблене худобам, а що в. мс. о дивізії его милости пана Окгинского людях, якіи неподалеку полку в. мс. по селах ходячи, людям чинят утиски, біди, тяжести и збиточние вымчат датки, чтоб и в полку в. мс. за вторгненем их такова юж людям збиточная не чинилася тяжесть. Листовного нашего просиш наставления давно мы уже увідомлени будучи листовним писанем от сиятелнійшого князя его млсти воеводи киевского присланим, пысали до двору монаршого его царского величества, ознаймуочи о таких чинячихся бідахлюдям от товариства дивізії Окгинского и який на тое от двору монаршого получим отвіт, не умедлим прислат до в. мс. А тепер зычим в. мс. доброго от Гсда Бга здоровья.

З Ніжина февр. 4 року 1709.

В. мс. зычливый приятель Иван Скоропадский, гетман Войска его царского пресвітлого влчства Запорожского.

(IP. – НБУВ. – Ф. I. – № 50941. – Оригінал, завірений підписом і печаткою. Адреса: «Его царского пресвітлого величества Войска Запорожского полковникови браславскому пану Григорию Ивановичу, моему ласкавому приятелю»)

№ 24

1709 р. – Ніжин. – Універсал-привілей гетьмана Івана Скоропадського.

«Его царского пресвітлого величества Войска Запорожского гетман Иван Скоропадский.

Пану полковникові Войска его ж царского пресвітлого величества Запорожского ніжинскому з старшиною полковою, п. сотникові бахмацкому и всім, як войсковим, так и посполитим тоей сотні обивателем, и кому би колвек о том відати надлежало, ознаймуем, иж прекладала нам жалобливе через супліку свою п. Феодосия Моисієвна, овдовілая жена небожчика п. Андрія Небаби, зейшлого сотника шаповаловского, что за антецесора нашего бывшего гетмана остров еи з сіножатми, под Бахмачем еи лежачий, и млин там же в острові, о одном колі будучий, отнято и до двора тамошнего бахмацкого обернено, и просила нас, абисмо попрежнему в владініе оной тие еи, яко отчистии добра, остров и млин, знову привернули и універсалом нашим потвердили. Ми теди, гетман, оказуючи оной наше помежоване(?) (*примітка копійста: «в деле черниг[овского] двор[янского] арх[ива] – «помілованье»*) виглядом вдовьства еи, а респектуючи и на войсковии зейшлого малженка еи значнии праці и услуги, приворочаем оной и сіножати оние и млин попрежнему в зуполное владініе, позволяючи ей, як сіножатми тими користовати, так и з млина оногo всякии розмірові приходи на себе отбірати, якую нашу волю сим нашим універсалом стверждаючи, пилно міти хочем и рейментарско приказуем, аби жаден як з п. п. старшини вишписаной, так и ништо инший з войскових и посполитих, меновите бахмацких, обивателей не важилис оной в отбираню належитих з оногo млина приходячих розміров зуполном, также и в владінію оних сіножатей жадной наменьшой чинити трудности и перешкоди. Дан в Ніжині, року 1709.

На подліном подпис таков:

Вишменований гетман рукою власною.

С подленім свидетелствовал корнет Афанасий Баскаков.

Место печати».

(IP. – НБУВ. – Ф. П. – № 18141. – Копія кінця XIX ст. Наприкінці документа копійстом написано: «Румянц[евская] опись, повет Нежинский, т. 52, сотня Шаповаловская»)

№ 25

1709, вересня 30 (20). – Глухів. – Універсал-привілей гетьмана Івана Скоропадського.

«Его царского пресвітлого величества Войска Запорожского обоих сторон Днепра гетман Иван Скоропадский.

Всей старшине и черні Войска его ж црского пресвітлого величества Запорожского и каждому колвек о том відати надлежит, сим універсалним писанем ншим ознаймуем, иж показовала нам пні Феодосия Небабина, бившая сотничка шаповаловская, універсал антецессора нашего бившого гетьмана на отбирание части войсковой розмірових приходов в млині Якова Плющенко, козака и жителя борзненского, на реці Борзні, на греблі в селці Кунашовці стоячом, и просила в нас такового потвердження, жеби могла по прежнему, яко овдовілая, тую часть войсковую отбирати. Ми теди, гетман, респектуючи на заслуги небожчика мужа еи пна Андрія Небабу, в Войску Запорожскому от молодых літ ронение, яко тую часть войсковую в млині Плющенко ей ствержаем, позволяючи оную на обходи еи домовие отбирати, так аби ништо з войскових и посполитих всякого чину людей в том отбиранию части войсковой пней Феодосии Небабиной не важился чинити шкоди, перешкоди и трудности, пилно повагою сего універсалу нашего варуем и приказуем.

Дан в Глухові, сентября 20 д. року 1709*.

На копии подпис:

Звиш іменованный гетман рукою власною.

С подлінным свидетелствовал корнет Афанасий Баскаков.

Место генеральной печати».

*) «Из дел архива черниг[овского] двор[янского] депут[атского] собр[ания] универсал датирован 23.IX.1709».

(IP. – НБУВ. – Ф. П. – № 18141. – Копія кінця XIX ст. Наприкінці документа копійстом написано: «Румянц[евская] опись Малор[оссии], повет Нежинский, т. 52, сотня Шаповаловская»)

№ 26

1710, травня 21 (10). – Новгород-Сіверський. – Перелік податків від продажу риби та солі.

«Порядок указу соляницкого для прибели в рок их же скринки, по чему мают люб од приежжих торгашів, люб от здешних взяти так от бочки солі, яко куля и от риби, також просоловой и вялой, за уряду городского новгородского, zde нижей менованного, в року 1710, мая 10 дня учиненний, напрод:

От бочки солі по чеху от куля, тож по чеху з приежжих торгашов.

А здешние соляники грошми давать не повинни, тилко по кварти солі хоч от бочки, хоч от куля, и уже повинни они з того так на росходи церковние, яко теж міские и на виправу сотника до войска отбути повинность.

Од рибы

Од бочки осятрины – пять чехов

Од бочки белуги – пять чехов

Од бочки щуки – шаг

Од бочки плотки – чех

Од риби вялой, хоч великой, хоч малой, од голови по шагу. За цехмистерства Ивана Зимачка, року, мсца и дня як вишше.

В подлінном тако:
Семен Березовский, сотник новгородский.
Иван Андріевич, атаман городской новгородский.
Иван Захариевич, войт новгородский.

М. П. М. П. М. П.».

*(IP. – НБУВ. – Ф. П. – № 18074. – Копія кінця XIX ст. Наприкінці документа
копійстом написано: «Рум[янцевская] оп[ись], т. 138»)*

№ 27

1710, червня 3 (травня 23). – Новгород-Сіверський. – Універсал стародубського полковника Лук'яна Жоравки.

«Всім обще и кожному з особна, кому въласне того відати будет належало, не тилко тепер, но и в потомние часи, творится явне и ясне извъістно, что без відома о вшем и волі так самого его милости пна Лукяна Ивановича Жоравка, полъковника Войска его црского пресвітлого величества Запорожского стародубовского, и як их милостей п. пнов граждан и міщан зъначних и мілших новгородских призволення, ставши очевисто Гаврило Богдаш, цехмистр шевский, зо всею старшою и меншою того цеху братиею призьнали доброволне, же без вшелякого примушення, але з власной вьсіх общой братства своего волі и хотіння, пляц братерский дворовой в самом місті Новгородку на самом рогу зумежю двора з одной стороны Микити Шевця шептаковского, з другой зас стороны от двора Ивана Гавриленка, через улицу Пробитую, в новий паркан идучую, тилом от Якова Кгалая, а самим причолком противко двора Никифора Ситника, через улицу Пробитую, мимо церков Воскресения Господня, до полевой брами идучую, долгостию и широкостию як ся в себі мает, продали и у вичную пустили посессию за певную готових грошей доброй монети сумму, то есть за талярей сто сполна его милости пну Симеону Березовскому, на тот час сотникови новгородскому, подавши ему зуполную моц и волю оним пляцом, як своим власним, вічними часи владіти и заживати спокійно веспол з милою жоною и Богом данним потомством и люб на оном ку спокійному, а викуистому своему мешканню подлуг мисли своей и уподобання селитися, так теж продати, заменяти или лекговати и як хотя на свой лучший оборочати пожиток. А болш нікто з старшой и меншой того цеху шевского братии тож вічними часи не повинни будут под совітостию прежде речонной сумми упоминатися. На що лучшего ради достовірия и тьвердости сие писмо при зъвиклих печатех и подписании рук власних уряду городского новгородского и пнов міщан новгородських, также цехмистра и братии старшой и меншой в потомность часов требующой стороні ест выдано.

Року Бжого 1710, мсца мая 23 дня. Писан в ратуши міском новгородском.

Подлінная подпис тако:

Его царского пресвітлого величества Войска Запорожского полковник стародубовский Лукян Иванович Жоравко.

М.П. М.П. М.П.

Иван Анухриевич, атаман городской новгородский.

Иван Захариевич, войт нового[родский].

Матфей Любартовский, писар новгод[ский], рукою.

Василей Янович, хоружий новгородский, рукою.

Иосиф Данилович, мещанин новгородский.

Семен Юркевич, при том будучий, рукою власною.

Мануйло Йосифович Зіневич, на тот час будучий в ратуші.

Леонтії Тимофиев, ктитор воскресенский, рукою.

Гаврило Богдаш, цехмистр шевский, зо всею старшою меншою братиею.

Иван Баславский, того ж цеху братщик.

Омелян Лотиш, того ж цеху братщик.

Тихоний Андріевич, того ж цеху братщик.

Иван Евфимович, Халимон Евфимович, Иван Остренский, Логвин Ковбасенко и Игнат Ковбасенко и прочая того ж цеху братия.

Стефан Яксур, того ж цеху брат.

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18075. Копія кінця XIX ст. Наприкінці документа копійстом написано: «Рум[янцевская] оп[ись], т. 139»)

№ 28

1711, серпня 4 (липня 24). – Шептаки. – Угода щодо купчої.

«Всім тепер и в потомние часы хотящим відати атестацією моею извѣстно чиню, иж ставши отц Иоан сухосіевскій презвитер, в заводі с Павлом Дзекуном, подданим рейментарским, жителем кистерским, за грунт, будучий в заставі от Луцка Хведонова, жителя сухосіевского, ему, Павлу Дзекуну, за осмачок двадцят позиченых, а тепер помянутому отцу Иоану, яко купившему весь грунт его у Павла Дзекуна хотящему откупити, вчинили себі такое помірковане: честний отц Иоан ему, Павлу, повинен осмачок пятнадцять, позичених Луцком за тие полоси, сего ж року о святой Покрові отдати, а Павел Дзекун, зобравши сеголітнее з той заставной нивы посіянное жито, во вічност его честности оную ниву привернути, так теж и хто колвек засівал сего року яриною ему, Павлу, заставние от Луцка полоси з тих теди полос отец Иоан сеголітнюю частку скопщини, що належит, от засівающих принявши, и тими полосами вічне за вишпомянутую отдачу Павлу Дзекуну осмачок пятнадцати владіти, що власним их прошеним ствердивши, писанием моим под притисненим печати и власного имени моего подписания требующой стороні видаю.

В дому рейментарском шептаковском року 1711 июля 24 день.

Ерый Новицкий, стар[оста] ш[ептаковский].

Притомние справи сей:

Нестор Василіевич, сотникович шептаковский.

Яков, войт волоскый шепт[аковский].

Левон, атаман, Иван Роговий, войт, кистерские з обывателми тамошними.

Михайло и Овтух, войты, з мужами, Андрійковские.

М.П.

На другому боці: Новицкого на Луцково поле.

Іншою рукою: Аtestация Павла Дзекуна с уступкою сщеннику Иоану нивы.

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18144. – Копія початку XX ст. Запис внизу документа: «Київський центр. архив, документи монастирів, № 3331, оригінал)»

№ 29

1712, березня 11 (лютого 28). – Шептаки. – Універсал шептаківського старости Юрія Новицького.

«Всім, кому о том в каждого суду и права потребно відати, сим моим писанием ознаймуем, иж честний отц Климентий Боярский, сщенник Стотроецкий кистерский, поклепан был заочне Феодором Білским и злодіем, яко бил честность его купил краденний у его ж в[иш]писанного злодія казан Кості Миленкого, жителя азаровского. Его злодійской сказці я повіривши, послал от себе пна Ленкевича (?) [...] шкодуючого для одискання и для обизнання оног казана, котрий п[ри]бувши в Кистер в дом отца Климента и з между козанов его чест[ного] опознавали и не знайшли. Теди его честност, узнавши на себе заочне зло(...) отцем нанесенную калюмію, зараз для наочного оправдания в Шептаки в двор рейментарский до мене прибыл. Но оний потварца в тую ноч з туремнаго вязення на допросі не будучи, наочне увойшол. Что я видячи о нанесенной калюміи быти на себе от его честности порозуменне а болш (?) не хотячи в турбацию себе заводит, перепросил его честност за очное [без]честие и Кості Миленкому шкодуючому за казан своими денгами (...) десять заплатил при бытности пна Григория, старости кистерскаго, Якову Матіевичу, войту волоскому, и Григорию Шафару и уже болш Костя не повинен за оний казан турбовати никого, а міл бы кто гделиколвек заочне или у очи сим потварством честному отцу(?)

Климентію домовляти, чого на его честност не довелося на(...)*, вини полагаем на дом архієрейский талярей сто (...)* на что для стороны в далній час честному отцу Климентію до рук сие писание писанием руки моея и з притисненем звиклой печати шептаковской видаем.

Діялося в дворі рейментарском шептаковском.

Року 1712 мсца февралія 28.

Jerzy Nowicki, starosta szeptakowski».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18163. Тогочасна копія, пошкоджена. Внизу напис «Сводил с подлинным Мартин Михайлов»)

№ 30

1712, серпня 8 (липня 29). – Глухів. – Універсал-привілей гетьмана Івана Скоропадського.

«Его црского прес[ві]тлого величества Войска Запорожского обоих сторон Днепра гетман Иван Скоропадский.

Ознаймуем сим нашим універсалом кому би колвек о том відати належало, а особливе урядовим шаповаловским, иж пні Феодосія Небабіна, сотникова бившая шаповаловская, міючи в своем владінии здавна куплени двори два в Шаповаловці и третій в Стрільниках будучие, просила нашого на оние гетманского потверждения. Ми теде, гетман, слушному тому ей, пні Феодосіевой, не отмовивши прошенію и респектуючи на значние покойного мужа ей войсковие заслуги и на ей самой удівство, яко взялисмо оную зо всім удовиним домом в нашу гетманскую оборону и протекцію, так и всі кгрунта, якими она здавна владіет, а особливе помянутіе двори, в Шаповаловці и в Стрільниках будучие, сим нашим універсалом ствержаем в зуполную ей посессию, позволяючи ей оними по своей волі и хотінію диспонувати, и волно ей в тих же дворах или в теперешний безарендовый час всякие напитки держати, в чем аби ей, пні Феодосіи, ніхто з старшини и черні войскових и посполитих людей жадной перешкоди и перепони чинити и ніяких обид и долегливостей наносити не важился, міти хочем, упоминаем и рейментарско приказуем. Тут же докладаем, жеби люде на грунті купленном пнеи Небабиной поселившіеся, до тягlostей общих громадских не били зачіпани, але би попрежнему до ей, як здавна, належали.

Дан в Глухові июля 29 д. року 1712 году (sic!).

На подлінном подпис таков:

Выш именованій гетман рукою власною.

С подлінного свидетелствовал бунчуковий товариш Михайло Омелянович.

Место печати».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18141. – Копія кінця XIX ст. Наприкінці документа копієм написано: «Румянец. опись Малор[оссии], повет Нежинский, т. 52, сотня Шаповаловская»)

№ 31

1713, березня 27 (16). – Київ. – Універсал-привілей гетьмана Івана Скоропадського.

«Мой ласкавий приятель пне полковнику стародубовский.

Любо причину в. мстину за п. Стефаном Якимовичем, полчанином и хоружим своим полковим, о потверженію універсалом нашим селца Чертович, от в. мти ему наданного, в листі до нас внесенную, принялисмо, однак оногo для многих ннішних в канцелярии войсковой забав и трудностей ему тепер не видаем, але для пре[...]дившихся и в полку в. мтином діл не удержуючи его тут, отсилаем назад до вас мости, позволяючи и за в. мстиним листом тим селцем оному владіти. А когда будет поволнішное время, хоч и в войсковом поході, то в тот час помянутое селце Чертовичи ему, Якимовичу, и нашим універсалом ствердити не отмовим. Тое в. мти предложивши, ему ж зичим доброгo от Гда Бга здоровя.

З Глухова марта 16 д. року 1713.

В копии пишется по сему:

В мти зичливий приятель Иван Скоропадский, гетман Войска его царского величества Запорожского».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18195. – Копія початку XX ст. Запис копіїста: «Генер[альное] сл[едствие] по Старод[убскому] п[олку], л. 211 об.»)

№ 32

1713, вересня 26 (15). – Глухів. – Лист гетьмана Івана Скоропадського до стародубського полковника Лук'яна Жоравки.

«Его царского пресвітлого величества Войска Запорожского обоих сторон Днепра гетман Иоанн Скоропадский.

Всім, кому би колвек и кожному зособна відати будет надлежало, а особливе пну полковникови Войска его ж царского пресвітлого величества Запорожского стародубовскому з старшиною полковою, сим нашим універсалом ознаймуем, иж пн Стефан Якимович, хоружий полковий стародубовский, міючи село Чортовичи, за свои услуги на уряд хоружества наданное, в яком прикупил собі и млинок, на реці Ручайні стоячий, на що презентовал нам и купчую, просил нас на оние універсального потвержения. Мы теды, гетман, прошению его давши у себе містце, респектом прислуг, до яких и впредь заохочуючи, сим нашим універсалом помянутое село Чортовичи в зуполное ему, пну Якимовичу, ствержаем владіние, до ласки нашей войсковой, так теж и млинок, в том же селі куплений, позволяючи оному всякие розміровие користи отбірати. Зачим абы пн. полковник стародубовский з старшиною полковою и ништо инший не важился во владінию того села и в отбиранию з млина купленного, стоячого на реці Ручайні, приходячих розмірових пожитков, найменшой чинити ему ж, пну Якимовичу, хоружому полковому стародубовскому, трудности и перепони, міти хочем и рейментарско варуем.

Дан в Києві септеврия 15 д. року 1713.

В копии пишется тако:

Звиш менованный гетман рукою власною».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18195. – Копія початку XX ст. Запис копіїста: «Генер[альное] сл[едствие] по Старод[убскому] п[олку], л. 213»)

№ 33

1714, липня 15 (4). – Стародуб. – Універсал-привілей стародубського полковника Лук'яна Жоравки.

«№ 25. 1730 году ноеврия 25 д. подани Семена Березовского.

Его царского пресвітлого величества Войска Запорожского стародубовский полковник Лукиян Жоравко.

Пану обозному, судии, писареві, сотникови полковим стародубовским и всякому старшому и меньшому полку моего товариству, да тут же пану войтові зо всім маистратом стародубовским и посполитими людми и кожному, кому колвек о том відати належит, при узиченю доброго от Гда Бга здоровья, ознаймуем сим нашим універсалом, иж взглядом давней и теперешней неосталой служби войсковой пана Семена Березовского, асаули полкового стародубовского, до ласки ясне велможного добродія его млсти пана гетмана, надаем оному в подданство малолюдное селце в сотні Помпуцкой (?) *(можливо, слід читати: «Понурницькой».* – Ю.М.), именуемое Ведмеді, которого в заживаню абы нішто з помянутой старшини полковой не чинил жадной перешкоди; жители зас ведмедовские всякую належитост пану асаулові и послушенство повинни отдавати, властию уряду нашего приказуем.

Дан в Стародубові юля 4 д. 1714 року.

В копии подпис

Его царского пресвітлого величества Войска Запорожского полковник стародубовский Лукьян Жоравко».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18076. – Копія кінця XIX ст. Оpubліковано за іншим списком: Універсали Павла Полуботка. – (1722-1723). – К., 2008. – С. 598)

Не раніше січня 1715 р. – Універсал архієпископа Антонія Стаховського і лист до нього Семена Березовського, осавула Стародубського полку.

«В копии термини Семена Березовского рукою якоби писанной:

Божію милостию православний архієпископ чернігівський и всего Сівера Антоний Стаховский.

Презентовал нам пан Семен Березовский, асаул полковий стародубовский, універсал ясневельможного добродія его милости пана Ивана Скоропадского, гетмана обоих сторон Дніпра, данний нам млинок, прозиваемый Шаховский, на реці Торик (?) стоячий, и на дуброву, уверху от тоеи ж річки, за Суходолом ровцем, узбоч бору Біринского, по границу новгородскую, певними знаками росписанную и ку вспартю дому его, пана Березовского, за его давние у войску заслуги върученную; которой мы висоце поважний універсал рейментарский вчитавши, узналисмо тое, же то ест опрочей млинка, дуброва до двору нашего архиерейского ведлуг давняго розграниченна належная и до кгрунтов села нашего Прокоповки прилежащая, однак аже и мы, даючи в себе місце, волі и висоцеповажному універсалу рейментарскому, а до того міючи особливую нашу к нему, пну Березовскому, архиерейскую любов, позволяем на той вишменованной дуброви с потребу поля разробити и спокойне ему и потомкам его заживати под тоєю кондицією, жеби и нашим жителям прокоповским невозбранно было, от дороги прокоповской, до города лежачой и от кгрунтов своих розробленних, так же на той доброви сколко хто зможет поля розробляти, одни другим в спокойном пожитии пакости не чинячи, а болш абы нікто так з жителей быринских, яко и околичних сел, в тую дуброву не важилсч чинити, варуем и архиерейсково збраняем, тут же докладаем, иж жителі биринские трохи прежде сего през упарчивост свою (любо оним послушными *(дописано зверху літеру «к», що дає можливість прочитати і як «послушники».* – Ю.М.) наши свіржские возбраняли) чотири нивки невеликих неналежне разробили, и тие приказалисмо отобрати и пану Березовскому ку его пожиткові вручити. А то для того жебы от *(тут пропуск у копії – Ю.М.)* як помишанина будет не уросли свари и ненависти, чрез которіе абы не нанесено ясневельможному рейментарові и нам, архиерееві, трудности и турбації. Прето и повторе абы не важилися в ту дуброву интересоватися под виною на власть належную тысяча золотих, варуем и властію нашу архиерейскою возбраняем. Под оною терминою універсала его ж якобы Березовского рукою написано: так еслим в чем покорно прошу далшой архиерейской о исправление подпис нижайший подножок Семен Березовский.

На оной термин якобы собственноручная преосвященного архієпископа Антония Стаховского поміта такова: рукописание пна Березовского просителніе о землю прокоповскую для выгоды свой слободки, ново селящейся при Шоховом млині, на полях грунтов архиерейских року 1714 октоврия числ послідних поданное от сина его п. Прокопа на вопрос архиерейский противко прошения его в писмі Семена Березовского, асаула полкового стародубовского, к оному преосвященному Антонию Стаховскому 1715 году генваря 23 дня з Стародуба писанному:

Ясне в Бгу преосвященный мсці отче велце ласкавий отче всегдашний добродію. Як при щасливой битности ясне в Богу преосвященства вашого тутю в Новгородку просилем святин вашой о лист оборонний от насилствующих людей на кгрунт, мні з ласки вашой добродійской наданний за ровцем Суходолом, так и тепер през сина моего, лобизаючи стопи ног ваших святителских, покорне прошу: рачте з ласки свой отческой ведлуг прошения моего на термин святіни вашой при отъезді з Новгородка поданного мні, подножкові вашому, оный лист виданий, а чей бым могл безпечній под вашою святителскою и добродійскою обороною потішити (?), о якую вашу добродійскую милость услуг моих всегдашних вашому святителству препосилаю. В цедулі якобы его, Березовского, к нему преосвященному Стаховскому при том писмі сообщенной: скорб мні превеликую нанежитний (?) господин отец городничий свіржский своим межи мною и прокоповцами розграниченнем, нежеби могл мні еще по ласці вашой отческой причинити дуброви, а то и остатною по сосну суховерхую

десятині вашой мні определенную клином до бору отнял, также и на ступіні нігде болш розробляти поля над тое, которое сами есте очима своіма виділи отни гоні(?) поколь прокоповцы были цілими поорали навет и тие, что нивки біринских, которими рачили есте мене були уділити, отнял от мене. Зачим же (...) *вашой отческой милости, велите приказати при мні от Суховеркой сосни через дуброву до границі Новгородской отділити, а то как клином, як тепер, отнято. Я сподевалемся на святині вашой любов мні коли немного, то по дегтярню рачите уділити и для того сміле будовалемся, ажно и остатное отняли, теды умилосердися владико святей, не проливай слез моих, прикажи слушное помиркованне учинити. Когда ж що чинилем, то все за порадю вашего отческого чинилем, а тепер тяжко ошуканий естем, и естем не будет вашего добродійского респекту, то мушу кидати тамошнее мое житие, бо нічого держатся, толко на сто коп мні всего кгрунту досталося. О том и повторе желаю вашего добродійского разсмотрения».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18077. – Копія кінця XIX ст. Наприкінці документа копіюстом написано: «Рум[янцевская] опись, т. 138»)

№ 35

1715, грудня 17 (6). – Шептаки. – Купча.

«Року 1715 мисяца декаврия шестого дня.

За благословением и позволением ясновелможного его милости пана гетмана, а нам всім премилостивійшого пана и добродія я, Апанас Михайлович, атаман с товариством шептаковские, позосталий двор из грунтом, купленный для себе небожчиком его милостию Иваном Быстрицким, бывшим економом шептаковским, коп за двадцать у товаришей сотні Шептаковской, прежде бувших поповичов тутешних Ларка, Или, Василия и Андрія и небожчика их же брата иеромонаха законника отца Ипатия, которие то вишей выражение именами продавци и до теперешнего часу зостають на дідизни у Деревску, – продалисмо и завели честному господину отцу Иоанну Ивановичу, тепер новопоставленному у нас презвитерови святорождественскому шептаковскому, во вічное владіние, жоні и дітям его, за готовие гроши, а меновито за суму доброй монети талярей двадцат. Которие то гроши позволил его ж велможност панская нам в місто небожчика Ивана Быстрицкого тепер в нас на новостроющуюся изгорілую церков Божую шептаковскую на вспомагания на розние потребности церкви Божой повернути. И я, атаман с товариством, завел его честности двор и огородом в Шептаках за церквою Божою, другий огород внизу, помеж панським огородом и Бубликовим, и поля того жгрунту по части: першая часть – лежачая на врочищи, прозиваемое Оріховое, едучи до Лариновки по лівой стороні шляху, помежник из одной стороны – Грицко Шафар, а з другой стороны Скрипченков Павличенков и Мини, а на другую сторону дороги Хворостовицкой поміжник Максим Лисий и займище пустое на озерищи за Бунаками, а едучи от мосту Смяцкого нива, на которой стоит дуб Хирин, поміжник з одной стороны Олексій Гонина, третья часть за ліском Гасенковым Довгая поляна из сіножатью, до ней прилеглою, поміжники: Вернигоренко и Хлобоста и Корноушенки, четвертая нивка за гумном Римоновим, поміжники: Рева и Лобани; сіножати на реці Смячи дві из сего боку з приезде: одна – против Безъводного логу, а другая там же Журавлювская, поміжник Грицко Лосин да Павел Ишков, да третья за мостком, поміжник Андрій Микитенко и где бы могли винайматися, що пред тим прежние продавци кошували, теди не збороняемо ему, отцу Иоану, заживати тие пожні, а що я, атаман, з товариством, гроши талярей двадцят всі суповне до своих рук от обравши, даему ему, отцу Иоанови, сию нашу купчую на вічное ему и дітем его вишевыраженным владіние на уряді шептаковском для лучшего достовірия и певности и утверждения, которим то грунтом волю отцу Иоану, жоні и дітем его як хотіти своим добрим владіти, дати, даровати или ко лутшому своему пожиткові держати.

В подліній подписано так:

Я, атаман шептаковский Апанас Михайлович, с товариством.

Яков Матвіевич, войт волостный, з мужами. +

Михайло Лизогуб, войт слободи Жадовской, +

Яков Михайлович, воит машевский, +
Василь Щербак, воит мамікинський, +
Иван Павлович, воит бучковский. +
Апанас Гудок, воит каменський. +

На сей купчой в продажі означенного честному отцу Ивану по прошенію атамана Опанаса Михайловича с товариством я, Василий Тимофiевич, на тот час будучий сотником шептаковским, подписую руку и притискаю печать.

М.П.

Buduczy ia na toy czas starostoju szeptakowskim ruku swoju podpisuju Yerzy Nowycki.
М.П.

(IP. – НБУВ. – Ф. П. – № 18145. – Копія кінця XIX ст. Запис внизу документа: «Румянц[евская] опись, н[олж] Старод[убский], т. 125, л. 199-200»)

№ 36

1716, січня 15 (4). – Кролевець. – Випис з кролевецьких міських книг, що містять купчу.

«Вывис з книг міських наших кролевецких.

Року Бжого 1716, мсця януаря четвертого числа,

Перед нами, урядом городовим кролевецким Феодором Макаренком, атаманом городовим и сотницкое засідаючим місце, Гаврилом Степаненком, войтом, Омеляном Семеновичом, Михайлом Яковлевичем, бурмистрами, якож и при бытности зацних и віри годних мешан нших кролевецких, Никифора Загрібайла, козака сотні ншой Кролевецкой, Филипа Михайловича, Андрія Прокоповича, Ивана Холодонка(?), Карпа Омеляновича и при многих гражданах наших ставши персоналне Яцко Тищенко, прозиваемий Кулик, мелник, жител и козак нш кролевецкий, посполу з Евфросимиею и Марею, братанками своїми, а дочками покойного Дацка, старшого брата своего родного, презентовали таковую свою устную добровольную оповед, иж міючи оний мененний Яцко отцевскую займу не пенную и нікому ні в чом не заведенню, на реці Реті нижей греблі на той же реці стоячой, з двома млинами Семеновским и Оверковским, а нижей тоей займи млинами Дунинскими, якая то займа речоному Яцкові з покойним Дацком, братом его, была по половині. Прето тепер оний з помянутими братанками своїми не з якого насилия и примушення, але з власной своей доброй волі продали его млсти пну Костантию Генваровскому, сотникові ншому кролевецкому, за готовую сумму золотих за пятсот. О которой то займи як он, Яцко Кулик, повідал, так теж и Яцко Марії, жител наш же кролевецкий, старинний мерочник, не учинится горішним млинам, Семеновскому и Оверковскому, в занятю греблі пном сотником подтоп,, кроме чужим околичним сеножатям. Теди его млст пн сотник тим упевнением его, Яцка Кулика и братанних его, ежели б міл (...) * ім сіножатем од него учинится потоп, прето пн сотник як (...) * самого Яцка, так теж и братанних его, до того не притягаючи и ні в чом не турбуючи, але сам своїми грошми тие сіножати людям тим оплачоватимет, за которую то проданную займу, оний Яцко Кулик з речоними братаннами своїми всю выш реченню сумму золотих пятсот, при нас вышей мененним урядом и выраженних зацних особах от рук его млсти до себе одобравши чуждимы себе, самих дітей своїх и жадних своих кривних, близких и далеких, от тоей проданной ными займи чинят. А его млсти пну сотникові тоєю купленною в оних займою, як самому собі, так пней его и потомком их вічними часи волно владіти, продати, заминяти и як хотячи оною диспонувати. Для якого достовірнійшаго потвержения жадали нас, вижей меженного уряду, обі стороні о сей нш урядовий у книги міские запис, а оттол винаввши, самим же екстрактом кому належит, видати. На которое жадане велілисмо сей купчий запис в книги записати, а з книг также слово в слово виписати и печатю ншою міскою ствердивши, потребующей стороні видати.

В Кролевці року и дня звеш писанного.

Феодор Макаренъко, атаман городовий кролевецкий.

Гаврило Степаненко, воит кролевецкий из бурмистрами.

Я, Яцко Тищенко Кулик, жител кролевецкий, неумітний писання рукою своею на сей купчой крест положил +».

(НБУВ. – IP. – Ф. I. – № 50948. – Оригінал, завірений печаткою)

№ 37

1716, січня 29 (18). – Глухів. – Універсал-привілей гетьмана Івана Скоропадського.

«№ 19. 1730 ноеврия 23 д. подани Стефана Гудовича.

Великого гсдря нашего его црского священнійшого величества Войск Запорожских обоих сторон Днепра гетман Иоанн Скоропадский.

Его ж црского пресвітлого величества Войска Запорожского пану полковникови стародубовскому, старшині его полковой, а особливе пану войтові тамошнему з майстратовими, и всем войсковим и посполитим полку того обивателем, и каждому, кому би колвек о сем відати надлежало, сим універсалом нашим ознаймуем. Поневаж пан Стефан Гудович от роженого своего Андрея Гудовича (*бакланського сотника. – Ю.М.*) в розділеню села Иванютенок, покойному родичеви их з ласки войсковою наданного, зостал обиженным, и просил нас, гетмана, о надане собі села Басихина, в сотні полковой Стародубовской будучого. Теди мы, респектуючи на заслуги покойного родича его, а видячи в нем самом до услуг войскових згодность, з тих мір повелилисмо з канцелярии войсковою видати сей наш універсал, которим яко помянутое село Басихин с приналежащими до его кгрунтами и угодами до волі нашой и ласки войсковою надаем, позволяючи ему належитие от людей повинности отбирати, так повагою сего ж універсалу пилно міти хочем и рейментарско приказуем, абы ему ж, пану Стефану Гудовичу, в спокойном уживаню того села ништо з старшини черни войскових и посполитих людей жадной перепони и перешкоди чинити и трудности задавати не сміл и не важился. Войт зась басихинский з посполитими тамошними людми, опроч козаков, якие ненарушно при своих волностях мают быти заховани, повинен ему, пану Стефану Гудовичу, всякое отдавати послушенство и повиновение.

Дан в Глухові року 1716 мця януария 18 д.

В копии подпис:

Звишменованный гетман рукою власною».

(ІР. – НБУВ. – Ф. II. – № 18094. – Копія початку XX ст. Запис копіїста: «Генер[альное] сл[едствие] по Старод[убскому] п[олку], л. 52. Рум[янцева] оп[ись], т. 81»)

№ 38

1716, січня 27 (16). – Глухів. – Стверджувальний універсал-привілей гетьмана Івана Скоропадського.

«Пресвітлійшого и державнійшого великого государя нашего его царского священнійшого величества Войск Запорожских обоих сторон Днепра гетман Иоанн Скоропадский.

Всім, кому о том відати надлежатимет, особливе пну полковникови стародубовскому з старшиною его полковою, тут же пну сотникові тополському з урядом тамошним, сим нашим ознаймуем універсалом, иж пн Стефан Якимович, хорунжий полковий стародубовский, презентовал нам антецесора нашего універсал, отцеві его Якиму Семеновичу даний, на селце Кириковку, в сотні Топалское будучое, на дворе з млинком и иншими грунтами, там же в селі найдуючимися, по небожчику дядку его ж Григорию Кожуховскому в посессию позосталии и просил нашого подтверженя, як на помянутое селце Кириковку з дворцем и млинком, там стоячими, яко и на футорец з млинком вешняком, за фундушем пна полковника стародубовского собі даним, а нам тут обявленним, на реці, зовемой Евгоща, построенним, межи кгрунтами Чертовицкими и Душкинскими покупленними вотчицкими полосами, до того займища прилеглими, вновь заведений. Теди мы, гетман, слушному его, пна Стефана Якимовича, прошению не отмовивши, а респектуючи на значние ево в Войску Запорожском охочо ронячиесь услуги, яко помененное селце Кириковку з дворцем и млином, там будучим, так и тот футорец Евгощинский з млинком, позволяючи ему при оном для мірочника хату одну и другую приселиты, в спокойное владіние сим нашим ствержаем універсалом, которого повагою варуем и приказуем, абы ништо з старшини и черни полку тамошнего во владінию того селца Кириковки и поменен-

них двора и футора и млинков, також и в отбираню з посполитих людей тамошних послушенства, а з млинов и иных грунтов приходов и користей, не важился ему, пну хоружому, жадной чинити трудности и препятія.

Дан в Глухові генваря 16 дня 1716 року.

В копії пишет тако:

Звиш менованний гетман рукою власною».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18185. – Копія початку XX ст. Запис копійста: «Генер[альное] сл[едствие] по Старод[убскому] п[олку], л. 212»)

№ 39

1715 р. (?). – Свідчення Лук'яна Яворського про напад батька й сина Ломак на дім Стефана Косовича.

«Сказка от мене, нижей подписанного, совістная и праведная о наезді Стефана Ломаки з сном его ж Никифором и о разорении ими дому Стефана Косовича и о ламаню даху и хати его ж, Косовича, и о безчестии жони его.

Когда прибул слуга Косовичов до мене, просячи жебым поехал на ратунок разорения дому Косовичового, кгда ж оны многолюдствием на дом Косовичов наехали, що теж коня велілем осідлати и ихалем на оное разорение. И когда прибулем в дом Косовичов и zostалем дах и крокви поламание и землю уже с хати почали скидати и Никифора Ломаку з березовым кием болшим стоячого посеред двора Косовичова zostалем. Сн Косовичов, обачивши мене, з світлиці на кганок вискочил и котрий ся з них разорителей кинет землі плиж (?) немалий згори на сна Косовичова, мало его до смерти не припровадил: тая земля пред ним упала и очи ему засипала, и тот сн Косовичов знову в світлицу ускочил. Я, видячи такое их неслухное разорение, стал им ганити: «Что ви, Никифор, ділаєте? Без гспдра на двор наехавши, кгвалт чините?». А оные стали мене ганити и безчестити, и в тое время жона Косовичова в окно з світлиці виглянула и мовила: «Проше вас, п. Лукяна, до самого мого лист написати». Я мовилем: «Добре, могу написати!» А он, Никифор Ломака, стал найгорше на мене и жону Косовичову матерно вексовати, ганити и бранити и кием на нас вимахиват. Я, видячи их таковую злую завзягост, мусілем от них з безчестием уехати. А старого Ломаки не виділем, тилко сказовано, же и он там бул. На завтрашній днь ездил довідуючись до двора Косовичова: виділем будинок розламаний и жону Косовичову барзо хору и сна од перелякання Ломачинога, що теж на сей сказці истинствуя, рукою мое власною подписуюс.

Лукиан Яворский».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18126. – Копія кінця XIX ст. Запис копійста: «Х.И.А. № 1591; подлинник».)

№ 40

1716, травня 15 (4). – Шептаки. – Купча.

«Року тысяча сімсот шостогонадесят, місця мая 4 д.

Предо мною, нижей менованным войтом, и мужами села Роговки, ставши персоналне Филимон Титович, бывший жител домоткановский, а тепер ново жител наш роговский, сознал явне, ясне и доброволне, иж міючи свою сіножат власную и никому не заведенную, лежачую на оболонні на усті Бычка над Десною, сумеж с пожною Тимоха Ярощенко, жителя быринского, а з другого боку концем с пожною Остриковою, тож жителя быринского, которую то сіножат, там же и лозу, до тоей же сіножати належачую, продал на вічніе часы двом особам: честному господину отцу Стефану, сценнику стопокровскому новгородскому, и пану Никифору Стефановому, тож жителю новгородскому, за готовую и певную сумму грошей золотих сімдесят. До которой то вышеписанной проданной сіножати, так и до лози, к той же сіножати належачой, не повинен он сам, продавца Филимон, ни жена его, ни діти и ни з крвных его, упоминатися до помянутой сіножати, волно честному господину отцу Стефану поспол з паном Никифором Стерновым за Божиєю помощиею вічными часы купленною сіножатию яко своею власною обладат со женами своими и дітми, волно хоч и продат и дарова и замінят или на инший лучший свой пожиток обернут. На

що для ліпшого увірення для потомных часов и записали при людех зацных, що у вічност продал Филимон мененную пожноу.

На подлінной тако:

При том будуще люде: Иосиф Кондратович, войт роговский.

Козма Павлович будник.

Трофим Опенка.

На той час и аз случився, Ермолай Леонтиевич, сщенник роговский. При том был Демид Глушаков, жител новгородский. Василий Овхименок, житель домоткановский.

Сие купшое письмо в дворі рейментарском шептаковском презентовано и узнано, же нікому шкоди не мае, в твердост ненарушную ствержаю. Староста добр рейментарских волости Шептаковской Yerzy Nowicky».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18146. – Копія кінця XIX ст.)

№ 41

1716, грудня 24 (13). – Гадяч. – Оборонний універсал гетьмана Івана Скоропадського.

«Его царского пресвітлого величества Войска Запорожскаго гетман Иоан Скоропадский.

Пану полковникови ніжинскому, п.п. старшині его полковой, тут же п. сотникові полковому тамошному, особливе старості дівицкому и всім, кому колвек о том відати надлежит, сим ншим ознаймуем універсалом, иж при поважной инстанции ясне в Бгу преосвященнійшаго его млсти отца Стефана Яворского, митрополита рязанского муромского, свойственний его архиерейский оц. Василий Евстафиевич Кожуховский, священник Стониколский тамошний дівицкий, подавал нам супліку з тим предложеном, что до его млина власного отческого, там же на греблі стоячого, з двора полковничого дівицкого уставичне насилает панщиною молоти збоже, не даючи належитой за тое мірочки, войсковую часть в оном отбирают и сусіда его, в власной же отческой хаті мешкаючого, до посполитой повинности употребляют, чого ради помянутий оц. Василий, міючи себі немалую кривду и долегливость, яко просил у нас обороного на тот свій отческий млин, жеби ніхто до оного и до пречоних его сусід жадной не міл претенсии, універсалу. Так ми, гетман, прошению его не отрекши, а барзій почитаючи високою его преосвященства отца митрополита рязанского интерцесию, велілисмо сей нш з канцелярии войсковой видати універсал, увольняючи помененного его сусід (!) от общенародной повинности и позволяючи ему, священникові, з виш реченного его млина всякие розміровие и войсковой части отбирати користи и приходи. Зачим абис ніхто з старшини, особливе пн. полковник и староста его дівицкий, відаючи о таковой волі ншой, насилать в помянутий его, отца Кожуховского, млин панщиною збожя молоти без отданя належной мірочки, з оного и брати войсковой части розмірових приходов и вишей писаного его сусіда до посполитой тяж ести чепати не важился, міти хочем и рейментарско приказуем.

Дан в замьку нашом Гадяцком декаврия 13 року 1716.

Звиш менованный гетман, рукою власною.

Місто печати рейментарской».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18187. – Копія початку XX ст. Запис копіїста: «X[арьковский] и[сторический] архив], № 30028, копія»)

№ 42

1717, жовтня 20 (9). – Глухів. – Універсал гетьмана Івана Скоропадського.

«Великого гсдря нашего его царского пресвітлого влчства Войск Запорожских гетман обоих сторон Днепра Иоан Скоропадский.

Ознаймуем сим універсалом нашим пану полковникови тепер наказному, впредь совершенному стародубовскому, з п.п. старшиною полковою тамошнею, п. п. сотникови и дозорци нашому шептаковскому з товариством и посполитством (sic!) також всім, кому о том відати надлежатимет, иж чесний отц Иван Иванович, священник шептаковский, презентовал нам купчую запись з подписом рук Василя

Тимофіївича (*Шейменко. – Ю.М.*), сотника, и Юрия Новицкого, дозорци нашого, шептаковских, також за подписом атамана и войта тамошних з протчими тоєю же волости войтами, виданную собі еще в прошлом тысяча сімсот пятнадцать году, декаврия дня шостого, на кгрунта пахатние и сінокосние з дворищем, в Шептаках купленние, а именно: на місце дворовое близ церкви (где тепер он, отц Иван, двор собі власним устроил коштом) и на огород еден – там же будучий, другий – поміж з Бубликовским, третій – з винницею и гумном, на нивья: одну – подля шляху, урочищем Оріховое, другую – од Смяцкого мосту подля шляху, третью – Довгую поляну за ліском Гасенковым з сіножатью, до еи прилеглую, четвертую – за гумном Римоновим, поміж Рева и Лобана, на сіножати: одну – против Безъводного логу от межи Овдіенка, другую – по другой стороні Смячи, поміж з Михайлом Опанасенком и Гапоном Глобою, третью – от межи Михайла Ширенка, на якие всі кгрунта подлуг тоєю купчой он же, отц Иван, просил и нашої універсальной конфирмации. Прето мы, гетман, прошению его, священника шептаковского, давши у себе місце, веліли сей наш з канцелярии войскової видати універсал, которим яко всі вижей вираженние двор з огородами и нивья з сіножатями в спокойное владение ему ж отцу Иоану, священникові шептаковскому, ствержаем, так абы оному в безъперепонном тими кгрунтами користованью и в отбиранью належитой з них прибили и пожитку жадной найменшой пан сотник албо дозорца наш шептаковский и ниhto з тамошних войскових и посполитих мешканцев не важился чинити перешкоди, трудности и турбации, пилно варуем, міти хочем и рейментарско приказуем.

Дано в Глухові октоврия 9 дня року 1717.

На подлинном подписано так:

Вишменованный гетман рукою власною.

М[есто] п[ечати]».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18147. – Копія кінця XIX ст. Наприкінці документа копійстом написано: «Рум[янцевская] опись, полк Старод[убский], т. 125, л. 234»)

№ 43

1713 або 1720, жовтня 4 (вересня 23). – Табір під Києвом. – Універсал гетьмана Івана Скоропадського.

«Его царского пресвітлого величества Войска Запорожского обоих сторон Днепра гетман Иван Скоропадский.

Ознаймуем сим нашим універсалом всей старшині и черні, в полку Ніжинском найдуючойся, и кому колвек тепер и впред відати надлежатимет, иж яко пред сим при началі уряду нашого гетманського, надалисмо были войсковую часть розмірових приходов в млині Миколаевском будучой, удовствуючой паней Феодосии Небабиной, сотниковой бывшой шаповаловской, взглядом того, же оную покойние свекор и муж еи Небаби по грамоті царского пресвітлого величества здавна держали, а потом в невідомості пану Тимофіївє Забілі за показанием універсалу бывшого гетмана тую ж мірочку респектом зобравши, в якой он млин тот міл, данного в Лукомлю, потвердили, а она, пані сотниковая, в заміну от чистого одобранного острова з млинков (*описка, має бути: «млинком» – Ю.М.*), под Бахмачем будучого, за універсалами того ж бывшего гетмана и нашим на греблі Кунашевской в Плющевом млині войскової части заживала, так тепер, поневаж тая войсковая в млині Плющевом часть от неи пану Василию Кочубею одошла, а пан Забіла жадной уже до помянутого на греблі Миколаевской млина не має претенсии, знову по первой волі нашої тую войсковую мірочку, з оногo належнoю, пани сотниковой ку вспартю еи удовиному дому приворочаем сим нашим універсалом, которого повагою міти хочем и рейментарско приказуем, аби в том жадной еи, пани сотниковой, ніhto не чынил перешкоди и препятія.

Дан в обозі од Києва сентября 23 року 1720*.

На подлинном подпис таков:

Виш именованный гетман рукою власною.

Место печати.

С подлинним свидетелствовал корнет Афанасий Баскаков».

----

*) В деле арх[ива] черн[иговского] двор[янского] депутат[ского] собр[ания] № 5355 универсал в году (?) датирован 23.IX. 1713 г.».

(IP. – НБУВ. – Ф. П. – № 18141. – Копія кінця XIX ст. Наприкінці документа копієм написано: «Румяниц[евская] опись Малор[оссии], повет Нежинский, сотня Шаповаловская, т. 52»)

№ 44

1720, травня 4 (квітня 23). – Глухів. – Универсал гетьмана Івана Скоропадського.

«Его царского пресвітлого величества Войск Запорожских обоих сторон Днепра гетман Иван Скоропадский.

Вам, пану Павлу Афтанасевичу, сотникові веркиевському, чрез сей открытый лист объявляем, иж пані Феодосия Андрієва Небабина, сотниковая шаповаловская, ускаржалась нам чрез супліку, что в млині Ярмолчином, в селі Николаевці на річці Борзні найдуючомся, вам по смерти небіжчика Ярмолци, тестя вашого, доставшомся, где часть войсковую розмірових приходов ми універсалом нашим на себе ей, пані сотниковой, отбирати позволили, мірочний, од вас постановлений, по вашому ж повелению, не допускает борошна и солоду, когда случится, без мірочки молоти и людей оной безчестит и похвалки на их чинит. Зачим яко вам того не похваляем, о всем непомалу ганим же ви, відаючи о помянутом універсалі нашом, ей, пані Небабиной, на часть войсковую в млині, вами тепер владіемом, данном, таковую оной трудность в молотю борошна кажете чинити, так пилно сим нашим повеліваем указом, ижбисте вpred, когда колвек она, пані сотниковая шаповаловская, з дому своего борошна чи солоду в якое нібудь время до предреченого млина пришлет молоти, всегда без мірочки и безочередно молоть не боронили и мірников своему на ей же людей похвалок произносити и безчестити заказали, але так би з ею, панею Небабиною, в одбираню розмірових приходов, якож и в молотю на дворовую оной потребу без мірочки борошна и солодов обиходилися, не чинячи оной же и людям ей в том найменшой трудности, як и небожчик Ярмолка, тест ваш, поступовал, рейментарско упоминаем и приказуем.

Дан в Глухові априля 23 д. року 1720-го.

На подліном підпис таков:

Виш именованный гетман рукою власною.

С подлінного читал бунчуковий товариш Михайло Омелянович.

Место печати».

(IP. – НБУВ. – Ф. П. – № 18141. – Копія кінця XIX ст. Наприкінці документа копієм написано: «Румяни, опись, повет Нежинский, т. 52, сотня Шаповаловская»)

№ 45

1721, травня 4 (квітня 23). – Глухів. – Лист гетьмана Івана Скоропадського до генерального бунчужного Якова Лизогуба.

«Мой велце ласкавий пртелю пне бунчужний войсковий енералный.

Стефан Косович, товариш полку Стародубовского, жаловался нам чрез супліку свою на Ломак, котории неоднократно состоявшомуся в справі их заводной суду полковому стародубовскому, а надто и войсковому енералному, противных себе быти являя, якобы его, суплікуючого п. Косовича, везді споткавши и заочне лают и всяко безчестними поносят словами, чинячи похвалки оного зовсім огнем зруйновати и в кгрунтах ему немалую затівають обиду. Мы прето помянутых противников волі ншой и суду так полкового, як барзій енералного, легко зносити и оним тую противность без сатисфакции опускают не хотячи, повеліваем в. мсти, абыс роспросивши, если так діється, як суплікант пн. Косович доносит, передреченых Ломак от такового безправия и зухвалости слушным наказанием постыгнул и запритил, абы на судовом узнанню перестаяючи, ни словом, ни ділом оному кривду чинить не дерзали; когда ослушными будут, понуди в. м. азалибы так распри и напрасные в людях полку того Стародубовского на особливую трудность заводи не множилися, жадаем и зичим при том в. мсти доброго здоровья.

З Глухова септеврия 26 року 1721.
В. мсти зичливый приятель
На подлинном подпис руки таковой:
Иван Скоропадский, гетман Войска его црского прсвітлого влчства Запорожского».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18122. – Копія кінця XIX ст. Наприкінці документа копієм написано: «(X[арьковский] И[сторический] А[рхив], д. № 1591). Копія»)

№ 46

1723, жовтня 13 (2). – Шептаки. – Регест рішення шептаківського старости щодо кримінальної справи.

Мова йде про о. Климентія, священника Свято-Троїцького храму в с. Кистері, якого несправедливо звинуватив Федір Більський у купівлі краденого казану. Справу розглянув шептаківський староста Юрій Новицький, котрий спочатку повірив брехні Більського і послав Локевича для обшуку дім священника, але потім переконався у його невинності. Більський перепросив о. Климентія і сплатив штраф у присутності Григорія, старости кистерського, Якова Матвійовича, волосного війта, і Григорія Шафара.

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18163. Тогочасна копія)

№ 47

1723, жовтня 13 (2). – Глухів. – Універсал Генеральної військової канцелярії.

«Пану полковникові наказному стародубовському з старшиною полковою тамошнею и всім, кому о том відати надлежатимет, ознаймуем, иж поворочаючись з ниньшнего од Коломаку походу п. Семен Березовский, асаул полковий, и в оном поході коммендір, з протчиею старшиною и значковим товариством подали нам доношение, просячи указу, дабы Ивана Данченка о четветних грошах, якие ему з Глухова видани, а Федора Политику, городничого, о зборі з торгов понеділкових збираючихся в его завідованю чрез килка лыт будучом, пораховати. Теды ми полицаем п. Данилу Кутневскому, товаришові бунчуковому, о нікотрих интересах в полк Стародубовский одправленному, а там же и п. Стефану Максимовичу, знатному канцеляристі войсковому, з Ивана Данченка о помянутых четветрних грошах, а з городничого Политику о зборном з торгов збожу, взять калкуляцію и ежели що явится за слушною роздачею у них в остатку, тое на них доправить всеконечне з розпискою в обций войсковой скарбец до далшого указу предлагаем, а що по сему учиненно будет, о том повинни в енералную войсковую енералной канцелярию репортовать обстоятельно.

Дан в Глухові октоврия 2 дня року 1723».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18081. – Копія кінця XIX ст.)

№ 48

1723, жовтня 16 (5). – Глухів. – Універсал Генеральної військової канцелярії.

«Пану полковнику наказному стародубовському зо всею того полку старшиною и всім, кому о том відати надлежатимет, ознаймуем сим нашим універсалом, иж п. Петро Насікевич, товариш значковий полку Стародубовского, чрез супліку свою в войсковую енералную канцелярию поданную, жаловался в том, что [...]Новицкий, бивший староста шептаковский, его кгрунт, отцеві еще его наданный, що и універсалами гетманскими утверждено, занял и на оном слободку осадил, и хочай о том еще до покойного ясневелможного пана гетмана Скоропадского заносил свое жалуючийся чолобите, по которому и указ видан был, чтоб п. Корецкий и п. Валкевич обо всем том ділі подлинно розискали, однако ж за трудностю межи почеповской в тое время оного розиску там не чинено. З тих мір яко тепер просим нашего в том разсмотріния и указу, так ми тую справу п. Насікевича о кгрунті з самим Новицким, а нині з позастолою женою его заводное, полицаем пану Ивану Лаврентиевичу Борозні, товаришеві бунчуковому, и пану Семену Столповскому, знатному канцеляристі войсковому, до розиску, которие зъехавши туда в слободку, міют по свидителствах людских самую

сущую правду обстоятельно изследовати и розискати, хто тим кгрунтом прежде бития там слободки Новицкого владіл, барзій должны п.п. вислание універсалов гетманских старому еще Насікевичу на тот виданных кгрунт осмотріти и тие універсали яко перво видание ввести до розиску и розиск спорядивши, руками своїми закріпити и стороні потребующей вручити. По розиску зас, если явится, что п. Насікевичу видан на тот кгрунт універсал прежде вступу туда Новицкого, то слушне би без далшой правной трудности жалобливому того кгрунту Новицкого (*зверху копійстом дописано «Новицкая?»*) – **Ю.М., І.Т.**) вступила, понеже первие кріпости до владіння подлуг права суть певніше, предлагаем.

№ 49

1728, жовтня 14 (3). – **Скарга Семена Скоробогатого та ін.**

«Копія.

Року 1728 октовр. 3 д.

В заводі пна Карпіки из окинцями о спорной землі Семен Скоробогатий, міщанин нині новгородский под совістю христіанскою сказал, читал праві я милостивійшую грамоту блженния и вічно достойния памяти его императорского величества, в которой прописано дві роци под футором Журавским окопаних, еден Мерзлицкий ліс, а другий оборок ж, именуемий Вюницкий Рог, о которий покойний Лукян Журавко, будучи полковником, за живота своего обвел копцями, в грамоті его императорского величества не прописано. Да к тому ж Вюницкому Рогу, едучи з Борович по правой стороні аж до Хоминой гатки по руду, общий Очнинский бор по смерти полковника Лукяна Журавка вновь копцями окопал, будучи старостою боровицким у пані полковниковой Журавковой, Васил Котляренко. Которий и нні неправедно пном висланным Федору Данченку й Стефану Носовичу сказал будучи старинние копці коло оног бору поновлял.

Семен Скоробогатий к сей своей скарзі руку приложил.

Иван Боровицкий да Давид Погорілий, міщане новгородские, совістно вишпрописанной Скоробогатим скарзі согласовали, что як были праві мы за живота покойного Журавка старостами в селі Боровичах прежде Василя Котляренка, то едучи з Борович по правой стороні до Хотинной гатки по Руду, взявши от Вюницкого Рогу, оний общий Очнинский бор не был окопан, но преречонний Васил Котляренко по смерти Журавка вновь окопал. К сей скарзі я, Давид Пожарский, руку приложил. К сей скарзі Иван Коровицкий руку приложил.

Зверх вишпрописанных сказок в потверждение сказали Иван Тур да Петро Скрипки: жили праві мы за покойного Лукяна Журавка в его подданстві в Очикині, в лісу его ж журавковом и по по смерти его, Журавки, як был Васил Котляренко боровицким старостою, то виганил з Борович и з ліска людей для учинения вновь копцов коло общего Очнинского бору, взявши от Вюницкого Рогу по правой стороні аж до Хоминой гатки по Руду и мы оние копци внов копали, а старих там копцов ніяких не было. На том мы по самой сущой правді подписуемся. К сей сказки по прошенію Ивана Тура да Петра Скрипки вмісто их я, Тимофій Иванович, жител новгородский, руку приложил.

Мы, жители села Кренидовичи, под совістю христіанскою сознаем и в том долбре извѣстни, иж за покойного Лукяна Журавка не било копцов, едучи с Борович по правой стороні до Хоминой гатки по Руду от Вюницкого Рогу оних общий Очнинский бор не был окопан. О сем подписуемся Федор Супронович, Федор Хоминоич Розумненок, козаки сотні Новгородской. Вмісто їх Иосиф Естафиев по їх прошенію к сему руку приложил».

(ІР. – НБУВ. – Ф. VIII. – № 1452. – Тогочасна копія)

№ 50

1729, вересня 28 (17). – **Володькова Дівиця (?).** – **Лист священника о. Василя Кожуховського до гетьмана Данила Апостола.**

«Ясневелможний мсці пне гетмане, премлстивийший мой патроне и великий добродію!

Покойний оц. мой, козак полку Ніжинского, житель дівицкий, в прошлых годах помираючи лекговал мні, нижайшому, з братом моим Трофимом по половині млин свой власний в Володковой Дівици, на реці Дівици о двух колох стоячий. А когда я понял за себе племінницю преосвященного покойного архиерея рязанского, в то время бывший полковник ніжинский пн. Жураховский начал в отческом ншем млині чинить долегливости и з двора своего полковничого уставичне бивало насилают панциною молоти збоже, не даючи за тое належной мірочки, войсковую часть в оном бивало отбирают и сусід наших, в власной же хаті отческой мешкающих, до посполитой повинности употребляно; якую я з братом моим видячи долегливость и немалую кривду при инстанции покойного митрополита рязанского подалем супліку покойному гетману Скоропадскому, просячи млстивой рейментарской обороны. И по тое ж моей супліці прошедшого 716 году пан гетман видал нам свой висоцеповажный універсал, увольняючи поменених сусід от общенародной повинности и позволяючи мні з вишреченого млина всякие розміровие и войсковой части отбирати користи (який універсал и нні у меня иміється) и от того времени по сей час в отбиранию приходов не узнаваем трудности и препятствия. А ннішний пн. полковник ніжинский прежние и горшие еще возобновил долегливости: половину берет розміру в моем млині, насилает молоти панциною збоже, не даючи за тое належной мірочки, а з моего власного, егда привезу молоти, не допускает без мірочки молоть. А брат мой нні в Терковском походе на службі его императорского величества пятолітнюю отбуваючи повинность коло тысячи золотих задлужился, якие долги остатним моим отческим имінием за него отбуват, да и тот уже отческий млин не свободен, от чого ми з братом крайне разорилися, в яком ншем бідствии рейментарские ясновелможности вашей обемля стопи, бгомолческо всепокорнійше прошу: по приміру покойного антесесора вашего в отбиранию з отческого ншего млина розмірових приходов, респектом брата моего в Низовом походе отправуюющейся службі и крайнего от долгов разорения рейментарскую, свою показати млость, якую дознавши, до дний жития моего за щасливое ваше рейментарское правление Бга благать одолжаюся.

Ясновелможности вашей, моего премлостивійшого пна и великого добродія, нижайший раб и недостойний бгомалец Василий Кожуховский, поп Стониколский Дівици Володковой».

(IP. – НБУВ. – Ф. II. – № 18187. – Копія початку XX ст. Запис копійста: «X[арьковский] и[сторический] а[рхив], № 30028, подлинник»)

В публикации представлены документы гетманов И. Самойловича, И. Скоропадского и других старшин.

Ключевые слова: универсал, письмо, гетман, монастырь.

In publications presented documents of I.Samojlovych, I. Skopadsli and pette officers.

Keywords: universal, sheet, hetman, monastery.

